

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1186

9. SJEČNJA 2026. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Godišnji susret *betlemaša* u Surčinu

Običaj koji donosi radost i veliku čast

SADRŽAJ

6

Izborna godina
za nacionalne manjine
**Izbori održani do sada
– neposredni
i elektorski**

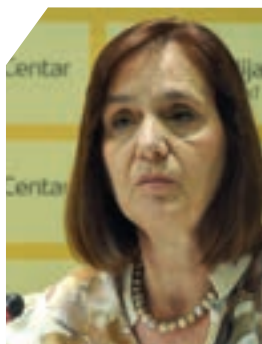
8

Sudjelovanje Hrvata u saveznoj
kolonizaciji Vojvodine 1945.-1948. (I.)
**Bačka – obećana zemlja
za Dalmatince**

12

Dr. sc. Slavica Vujović, predsjednica
Europa Nostra Serbia
**Investitori oblikuju
gradove, a građani
ostaju bez glasa**

20

Božićni koncert Katedralnog zbora
Albe Vidaković
Zajedništvo u radosti

26

Predstavljen natječaj
za poljoprivrednike
Razgovor na terenu

34

Katolički kalendar
– *Subotička Danica*
**Kalendar za ovu i pod-
sjetnik na prošlu godinu**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeva 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

vlč. Vinko Cvijin (predsjednik), vlč. Josip
Ivešić, Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Ne-
venka Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić,
Amalija Šimunović, Mirjana Trkulja

RAVNATELJICA:

Karolina Bašić

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

• Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

• Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)

• Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)

• Zvonko Sarić

(novinar)

• Jelena Dulić Bako

(novinarka)

• Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

LEKTOR:

• Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

• Thomas Šujić (tehnički urednik)

• Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

• Nada Sudarević

FINANCIJE I RAČUNOVODSTVO:

• Mirjana Trkulja

(tajnice@hrvatskarijec.rs)

(distribucija@hrvatskarijec.rs)

ADMINISTRACIJA:

• Branimir Kuntić

• TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

• TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

• E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

• WEB: www.hrvatskarijec.rs

• TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

• List je upisan u Registar javnih glasila

• Agencije za privredne registre Republike Srbije

• pod registarskim brojem: NV000315

• COBISS SR-ID 109442828

• CIP - Katalogizacija

• u publikaciji Biblioteka

• Matice srpske, Novi Sad

• 32+659.3(497.113=163.42)

Poticaji

Na kraju 2025. godine objavljen je natječaj za poljoprivrednike. One iz hrvatske zajednice. Novce daje Republika Hrvatska iz svog proračuna. Prvo 500.000 eura, a već ove godine to bi trebalo biti dvostruko više. I na novi natječaj neće se čekati kraj godine, već bi on trebao biti objavljen čim se potpišu ugovori za ovaj aktualni.

Iako se može prijaviti svatko tko ima dokaz o pripadnosti hrvatskom narodu, značajan broj bodova nosit će konkretan doprinos hrvatskoj zajednici i sudjelovanju u radu udruga, na izborima, obrazovanju na hrvatskom jeziku...

Prvi je to puta da iz Hrvatske stiže potpora za gospodarstvo. Postotak povrata sredstava veći je od povrata koji na natječajima daje Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede ili Pokrajinsko tajništvo za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo. Ministarstvo priznaje povrat od 50 posto, odnosno 60 posto za ugrožena područja, a Pokrajinsko tajništvo 60, odnosno 70 posto za ugrožena područja. Kod ovog natječaja to je 90 posto.

Za poljoprivrednike čiji kombajni i traktori vrijede nekoliko stotina tisuća eura potpora do 10.000 eura, koliki je maksimum na ovom natječaju, vjerojatno ne znači puno. Ali njima i nije namjenjena. Cilj je prije svega pomoći mala i srednja poljoprivredna gospodarstva, kojima će puno značiti neki stroj za preradu od nekoliko tisuća eura ili mali traktor za ratarsku proizvodnju.

Bez obzira bavili se ratarstvom ili stočarstvom poljoprivrednici će kazati kako je godina iza nas bila godina u kojoj su klimatske promjene obrale dio uroda na njivama, kako su otkuplivači mlijeka ponovno demonstrirali svoju silu najavljujući nižu otkupnu cijenu. Neki poticaji kasne, a rezultati nekih natječaja iz 2024. godine objavljeni su tek krajem 2025. I uz to agrarni proračun Srbije ove godine manji je za 2,2 milijarde dinara.

Z. V.

Očuvana energetska stabilnost Srbije

Predsjednik Vlade Srbije prof. dr. **Đuro Macut** izrazio je zadovoljstvo zbog odluke Kancelarije za kontrolu strane imovine Ministarstva financija Sjedinjenih Američkih Država (OFAC), kojom je produžena licenca za rad Naftne industrije Srbije (NIS) do 23. siječnja.

Macut je naglasio da produženje licence omogućava nastavak rada NIS-a i Rafinerije nafte Pančevo i da predstavlja rezultat intenzivnih diplomatskih aktivnosti i razgovora predsjednika Srbije **Aleksandra Vučića** s dužnosnicima u Washingtonu, usmjerenih ka zaštiti nacionalnih interesa Srbije u složenim međunarodnim okolnostima.

Premijer je naglasio da je ovo važna i ohrabrujuća vijest za Srbiju i rekao kako odluka o produženju licence potvrđuje da se uporna, odgovorna i državnički vođena politika isplati i da Srbija zna zaštititi svoje nacionalne interese, istakao je on. Macut je podsjetio na to da je prošlo 84 dana od posljednjeg ulaska sirove nafte

u zemlju, a da građani i privreda nisu osjetili poremećaje u opskrbi, što potvrđuje otpornost sustava i sposobnost države da odgovori na velike izazove.

J. D.

DSHV: Pozdravljamo konstruktivno držanje hrvatske Vlade glede izdavanja licence JANAF-u

»**D**emokratski savez Hrvata u Vojvodini pozdravlja napore koje je uložila Vlada Republike Hrvatske na čelu s **Andrejom Plenkovićem** kako bi se osigurala pozitivna odluka Ureda za kontrolu strane imovine Ministarstva financija Sjedinjenih Američkih Država (OFAC) o izdavanju licence kompaniji

Jadranski naftovod (JANAF), kojom se omogućuje nastavak transporta nafte za Naftnu industriju Srbije (NIS) do 23. siječnja 2026. godine. Ova odluka predstavlja važnu poruku za nastavak politike stabilnosti u ovom dijelu Europe i odgovornog pristupa Vlade Republike Hrvatske u području energetske sigurnosti ne samo za Republiku Hrvatsku, već i za Republiku Srbiju«, navodi se u priopćenju ove stranke.

Dodaje se kako izdavanje licence za JANAF potvrđuje neophodnost daljeg rada na razvijanju dobrosusjedskih odnosa i suradnje između Hrvatske i Srbije, utemeljene na međusobnom uvažavanju, pragmatičnom dijalogu i zajedničkom interesu za očuvanje gospodarske i energetske sigurnosti cijele regije.

»Mi u DSHV-u vjerujemo da ovakve odluke dodatno jačaju povjerenje između dviju država te predstavljaju dobar primjer kako regionalna suradnja može pridonijeti stabilnosti, razvoju i europskoj perspektivi cijelog zapadnog Balkana«, zaključuje se u priopćenju.

Potpisan ugovor za izgradnju mosta na Dunavu kod Bačke Palanke

U Vladi Srbije 30. prosinca potpisan je ugovor za izgradnju mosta na Dunavu kod Bačke Palanke. Potpisali su ga ministrica građevinarstva, prometa i infrastrukture **Aleksandra Sofronijević**, v. d. direktora JP *Putevi Srbije* **Zoran Drobnjak** i generalni direktor španjolske kompanije *Centunion S. A.* **Felipe Canet**.

Predsjednica Pokrajinske vlade AP **Maja Gojković** prisustvovala je ovom događaju te je istaknula kako je riječ o infrastrukturnom projektu od izuzetne važnosti za našu državu i građane koji o izgradnji ovog mosta sanjaju više od tri desetljeća. Realizacijom projekta osigurat će se najkraća veza sela na desnoj obali Dunava s Bačkom, kao i bolja povezanost Bačke Palanke s Neštinom, Erdevikom, Kuzminom i granicom s Bosnom i Hercegovinom.

»Izgradnja mosta predstavlja želju i san mještana ovog kraja Vojvodine i Srbije, koji zbog nepostojanja direktne veze svakodnevno moraju prelaziti četiri granična prijelaza«, izjavila je Gojković.

Ministrica Sofronijević istaknula je kako će most, koji se u potpunosti gradi na teritoriju Srbije, imati veliki značaj ne samo za lokalnu samoupravu, već i za AP Vojvodinu, jer će značajno poboljšati kvalitetu života stanovnika s obje strane rijeke. Navela je da je španjolska kompanija *Centunion* izabrana zbog snažnih referenci, ali i zbog sve boljih bilateralnih odnosa Srbije i Španjolske.

Planirani most na Dunavu kod Bačke Palanke dio je državne ceste IB reda broj 19, koji će imati vezu s državnom cestom 12 – Neštin – Erdevik – Kuzmin – državna granica s BIH (granični prijelaz Srijemska Rača).

Planirana je izgradnja mosta ukupne dužine 1.856 metra, koji se sastoji iz tri glavna dijela – pristupnog vijadukta sa strane Bačke Palanke, glavnog mosta i pristupnog vijadukta sa strane Neština. Most će imati dvije prometne trake i dvije pešačke staze, ukupne širine 12 metara. Ukupna dužina projektirane dionice iznosi 3.352 metra.

J. D.

Odluka o dodjeli financijske potpore

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske objavio je 31. prosinca Odluku o dodjeli financijske potpore za posebne potrebe i projekte od interesa za Hrvate izvan Hrvatske za 2025. godinu. Odluka je donesena nakon provedenog 2. Javnog poziva, a usmjerena je na jačanje povezanosti Republike Hrvatske s hrvatskim zajednicama izvan domovine, očuvanje njihova nacionalnog identiteta, jezika, kulture i tra-

dicije, kao i na zaštitu prava i interesa Hrvata koji žive izvan Hrvatske.

Sredstva su dodijeljena i kulturno-umjetničkim društvima, udrugama i zakladama, župama, profesionalnim institucijama koje svojim djelovanjem doprinose očuvanju hrvatskog identiteta i kulturnog zajedništva u Srbiji.

Rezultati natječaja dostupni su na stranici: <https://hrvatizvanrh.gov.hr/.../odluka-o-dodjeli.../6519>.

Pásztor: Važno je sudjelovati u vlasti

Tri lokalne samouprave, u kojima su predsjednici općina iz redova Saveza vojvođanskih Mađara (SVM), dobile su iz republičke proračunske rezerve 1,2 milijuna eura, što pokazuje koliko je važno da smo parlamentarna stranka koja sudjeluje u vlasti, rekao je predsjednik SVM-a i šef zastupničkog kluba u Skupštini Srbije **Bálint Pásztor** za RTV *Pannon*. Naime, Vlada Srbije 26. prosinca donijela je odluku da novac iz republičke proračunske rezerve dodijeli lokalnim samoupravama, Senti, Bačkoj Topoli i Kanjiži.

Pásztor je rekao i kako će ove godine u Mađarskoj biti održani parlamentarni izbori:

»Sasvim je sigurno da će u Mađarskoj u travnju biti održani parlamentarni izbori. Za to se već pripremamo, tako što se od 18. rujna vojvođanski Mađari na teritoriju

21 općine, na 71 registracijskom punktu, mogu upisati u poseban birački popis u Mađarskoj ili da izmijene svoje podatke kako bi mogli glasati na parlamentarnim izborima u travnju«, rekao je Pásztor.

On je istakao da će voditi kampanju u kojoj će predstaviti rezultate suradnje s mađarskom vladom, a i rezultate ostvarene zahvaljujući radu i trudu u Srbiji.

»Zato smatram važnim i to da govorimo o onome što se realizira iz srpskih izvora. Zahvaljujući sudjelovanju SVM-a u Pokrajinskoj vladi, kao i činjenici da je predsjednik Pokrajinske skupštine **Bálint Juhász**, ove godine je osigurano 27 milijuna eura za financiranje projekata važnih za vojvođanske Mađare, a pri tome ovdje govorim isključivo o pokrajinskim sredstvima«, rekao je Pásztor.

Izbori održani do sada – neposredni i elektorski

U godini pred nama bit će održani izbori za nacionalnomanjinska vijeća. Točnije, krajem 2026. godine, a kako vidimo, kampanja je, barem u hrvatskoj zajednici, već uveliko krenula. Možda i zato što će pripadnici hrvatske nacionalne manjine, po svemu sudeći, prvi puta moći birati članove Vijeća neposrednim putem, a ne kao prehodnih pet puta (2002., 2010., 2014., 2018. i 2022.) putem elektora. Aktualna predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** već je najavila svoju kandidaturu, a po gradovima gdje žive u većem broju Hrvati osvanuli su bilbordi s dosadašnjim postignućima i likom predsjednice Vijeća. S druge strane, i predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žimanov** najavio je sudjelovanje ove stranke na izborima, premda je situacija u toj stranci još uvijek nerazriješena, a očekuju se i unutarstranački izbori.

Prvi izbori za nacionalnomanjinska vijeća

Podsjetimo, prvi izbori za nacionalnomanjinska vijeća održani su 2002. godine kada je osnovano 13 nacionalnomanjinskih vijeća. U svakom sljedećem izbornom ciklusu povećavao se broj nacionalnih vijeća te se došlo do 24. Prva nacionalna vijeća 2002. godine formirana su prema članku 19. Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina iz 2002. Pripadnici nacionalnih manjina prvi puta su mogli izabrati nacionalna vijeća radi ostvarivanja prava na samoupravu u području upotrebe jezika i pisma, obrazovanja, informiranja i kulture. Predviđeno je da će se izborna pravila o izboru nacionalnih vijeća regulirati zakonom, a da će do donošenja tog zakona nacionalna vijeća birati skupštine elektora nacionalnih manjina. Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina u svojim je prijelaznim odredbama utvrdio samo tko može biti elektor (a to su savezni i republički zastupnici i zastupnici u skupštinama autonomnih pokrajina koji su na te dužnosti izabrani zbog svoje pripadnosti nacionalnoj manjini ili koji se izjašnjavaju kao pripadnici manjine i govore jezik manjine; vijećnici koji pripadaju nacionalnoj manjini, a izabrani su u jedinicama lokalne samouprave u kojima je manjinski jezik u službenoj upotrebi; svaki građanin koji se izjašnjava kao pripadnik nacionalne manjine i njegovu kandidaturu podrži najmanje sto pripadnika nacionalne manjine s biračkim pravom ili ga kandidira jedna nacionalna organizacija ili udruga nacionalne manjine), dok su ostala izborna pravila utvrđena pravilnikom Saveznog ministarstva nacionalnih i etničkih zajednica.

Prvi izbori za nacionalna vijeća po elektorskom principu održani su 21. rujna 2002. godine u Subotici, na kojima su izabrani članovi Nacionalnog vijeća mađarske nacionalne manjine, a do kraja te i tijekom sljedeće godine uslijedile su elektorske skupštine i konstituiranje nacionalnih vijeća ostalih nacionalnih manjina. Vijeća su imala najmanje 15, a najviše 35 članova, ovisno od ukupnog broja pripadnika nacionalne manjine, a birani su na razdoblje od četiri godine. Međutim, sljedeći izbori nisu održani sve dok nisu usvojeni odgovarajući zakoni te su održani tek 2010. godine, tako da je mandat prvih nacionalnomanjinskih vijeća zapravo trajao duže od propisanog, skoro dvostruko za neka vijeća.

Drugi izbori nakon osam godina

Donošenjem Ustava Srbije 2006. godine nacionalna vijeća nacionalnih manjina, kao tijela manjinske samouprave i nositelji kulturne autonomije nacionalnih manjina u četiri područja, postali su i ustavna kategorija. Zakon o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina donesen je 31. kolovoza 2009. godine. Njime su uređena njihova statusna pitanja, nadležnosti, odnos s republičkim, pokrajinskim i lokalnim tijelima, međunarodna i regionalna suradnja, izbor članova vijeća, financiranje djelatnosti i nadzor nad primjenom zakona. Zakon je propisao da o osnivanju nacionalnog vijeća kao i o tome hoće li njihove članove birati na neposrednim ili posrednim izborima odlučuju sami pripadnici određene nacionalne manjine. Međutim, za provedbu neposrednih izbora bilo je potrebno sačinjavanje posebnih biračkih popisa, za što sve do 2009. godine nije postojala pravna mogućnost. I kada se pojavila mogućnost upisa u poseban birački popis, dio biračkog tijela nacionalnih manjina (osobito onih »novih«, kako se često nazivaju crnogorska, hrvatska, makedonska i slovenska) smatrao ih je opasnim ili doživljavao kao vid političkog pritiska te se nije uspio dostići potreban postotak (40%) od broja pripadnika po posljednjem biračkom popisu. Međutim, većina manjina upisala se u dovoljnom broju te je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, nakon privremenog zaključenja posebnog biračkog popisa 11. ožujka 2010. godine raspisalo izbore za članove nacionalnog vijeća 19 nacionalnih manjina. Tijekom upisa u birački popis i samih izbora bilo je teškoća ali su izbori provedeni. Izbore je provela Centralna izborna komisija 6. lipnja 2010. godine. Pripadnici 16 nacionalnih manjina članove svojih nacionalnih vijeća birali su neposredno,

a predana je 81 izborna lista. Na ukupno 833 biračka mjesta je od 436.334 osobe upisanih u posebne biračke popise tada izašlo 237.792 birača (54,5%). Pripadnici hrvatske, makedonske i slovenske nacionalne manjine članove svojih nacionalnih vijeća istoga su dana birali putem elektora, jer nije bilo dovoljno pripadnika hrvatske manjine upisanih u poseban birački popis. Elektorska skupština Hrvata održana je Subotici, Makedonaca u Pančevu, a slovenske nacionalne manjine u Beogradu.

Narodna skupština Srbije 23. svibnja 2014. godine donijela je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina s ciljem da se izborni postupak što preciznije uredi i učini transparentnijim, te da se na taj način izbjegnu poteškoće koje su se javile prilikom izbora u 2010. godini. Umjesto Centralne izborne komisije izbore provodi Republička izborna komisija, a za provođenje izbora putem elektorskih skupština – odbor od tri člana koje imenuje predsjednik RIK-a. Ministrica državne uprave i lokalne samouprave raspisala je izbore za članove nacionalnih vijeća koji su održani 26. listopada 2014. godine. Na izborima putem elektorske skupštine birali su se članovi nacionalnih vijeća crnogorske, hrvatske, makedonske i poljske nacionalne manjine. Ove izbore također su obilježile određene poteškoće kao i mala izlaznost. Od 456.444 upisanih u posebne biračke popise glasalo je 171.799, odnosno 37,63%. Kao razlozi male izlaznosti navodili su se teška ekonomska situacija, nezainteresiranost pripadnika nacionalnih manjina za izbore, njihova nedovoljna informiranost o ovlaštenjima nacionalnih vijeća, kao i slaba medijska kampanja koja je pratila izbore.

Nove izmjene – obaveza informiranja birača

Narodna skupština je 20. lipnja 2018. godine usvojila novi Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina. Zakon je dopunjen odredbama koje propisuju da mediji izvještavaju o izborima u skladu sa zakonima kojima se regulira javno informiranje i izborni postupak, da se na pitanja koja nisu regulirana ovim zakonom primjenjuju odredbe zakona kojima se uređuje izbor narodnih zastupnika i zakona kojim se uređuje upravni spor. Prema ovom Zakonu izbore za članove nacionalnog vijeća odlukom raspisuje ministar nadležan za poslove ljudskih i manjinskih prava. Izbori za članove svih nacionalnih vijeća održavaju se istog dana i zasnivaju se na principima slobode izbora, jednakosti izbornog prava, principu tajnog glasanja, a posebna načela su dobrovoljnost, proporcionalnost i demokratičnost. Izborni pravo pripadnika nacionalnih manjina uključuje njegovo pravo da bira i bude biran za člana vijeća, predlaže kandidate za članove vijeća, bude informiran o izborima, o kandidatima za članove nacionalnog vijeća, bude informiran o programima kandidata i lista i drugo.

Četvrte izbore za članove nacionalnih vijeća raspisao je ministar za državnu upravu i lokalnu samoupravu **Branko Ružić** i održani su 4. studenoga 2018. godine. Posljednje izbore za nacionalnomanjinska vijeća raspisala je ministrica za ljudska i manjinska prava **Gordana Čomić** i održani su 13. studenoga 2022. godine. Od 23 nacionalne manjine njih 19 biralo je članove nacionalnih vijeća neposrednim glasanjem, a četiri nacionalne manjine izbore su održali putem elektora (crnogorska, goranska, hrvatska i makedonska manjina).

J. D.

Bačka – obećana zemlja za Dalmatince

Najveći broj hrvatskih kolonista naseljen je u Bačkoj; glavninu kolonista činili su oni iz Dalmacije koji su u većem broju naselili Stanišić i Riđicu, dok su kolonisti iz ostalih područja naseljavani u manjim grupama i disperzno. Hrvati su s približno 7.000 koloniziranih činili tek manji dio vanjskih kolonista ili 3,2% ukupnog broja koloniziranih u Vojvodini

Na temelju stručne literature, relevantnih statističkih izvora i popularnih članaka, u ovome radu se analizira savezna kolonizacija Vojvodine i sudjelovanje Hrvata iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine te drugih tadašnjih federalnih republika i inozemstva u tome procesu. Razmatraju se politički, kulturni, društveni i drugi čimbenici koji su utjecali na prostorni raspored i brojčanu zastupljenost Hrvata u kolonizaciji. U posebnim poglavljima rada autor analizira naseljavanje kolonista prema područjima iz kojih su potjecali. Analiza je pokazala da je najveći broj hrvatskih kolonista naseljen u Bačkoj, da su glavninu kolonista činili oni iz Dalmacije koji su u većem broju naselili Stanišić i Riđicu, dok su kolonisti iz ostalih područja naseljavani u manjim grupama i disperzno. Nakon završetka savezne kolonizacije u Vojvodini bilo je samo 29 naselja koja 1948. godine nisu imala popisano hrvatskog stanovništva. Međutim, većina preostalih naselja je imala mali broj Hrvata. Prvotni planovi hrvatskog rukovodstva o naseljavanju 5.500 hrvatskih obitelji s oko 33.000 članova iz Hrvatske u Vojvodinu nisu mogli biti ispunjeni iz više razloga. Naime, postojao je manji interes hrvatskog stanovništva u odnosu na srpsko za naseljavanje izvan teritorija Hrvatske, što je rezultiralo da su većinu kolonista u Vojvodini činili Srbi. Kod Hrvata iz Bosne i Hercegovine najvažniji čimbenik koji je utjecao na njihov mali udio u broju koloniziranih bio je političke prirode. Stigmatizacija dijela bosanskohercegovačkog seljaštva zbog njegove pasivnosti u ratu protiv narodnih neprijatelja mnoge je odbijala od podnošenja molbi za kolonizaciju. Završetkom agrarne reforme i kolonizacije Hrvati su s približno 7.000 koloniziranih činili tek manji dio vanjskih kolonista ili 3,2% ukupnog broja koloniziranih u Vojvodini. Dijelu mjesnih Hrvata s velikim zemljišnim posjedima oduzete su velike obradive površine, ali je istodobno znatni dio dotadašnje sirotinje, bezemljaša među Hrvatima po selima i onima koji su kolonizirani, ostvario socijalno zadovoljenje te došao u posjed zemlje. U vrijeme dok je trajala kolonizacija pokrenuta je i reemigracija dijela kolonista, napose onih iz dalmatinskog priobalja i otoka, neprilagođenih geografskim i socijalnim

prilikama nove sredine. Većina kolonističkih obitelji ipak je prevladala krizu adaptacije na novu sredinu i zadržala se u Vojvodini.

Kolonizacija iz ekonomskih, nacionalnih i političkih razloga

Migracije na području Jugoslavije u poraću dijelom su bile prinudne i iznuđene kao izravna posljedica politike novih vlasti prema njemačkoj zajednici, a najvećim dijelom planske (kolonizacije) koje su slijedile prethodne. Poratno mehaničko kretanje stanovništva znatno se odrazilo i na ishodišne i na odredišne prostore naseljavanja te njihove populacije. Provedba kolonizacije u poslijeratnim godinama promijenila je agrarno-posjedovnu, ali i narodnosnu strukturu stanovništva Vojvodine. U pojedinim su kotarevima agrarna reforma i kolonizacija, ovisno o količini raspoloživih obradivih površina (uglavnom ekspropiriranih njemačkih posjeda), više ili manje utjecale na kretanje udjela pojedinih naroda u ukupnoj populaciji.

Nacionalnom pitanju u poslijeratnoj Jugoslaviji poklanjala se velika pozornost. Smatrano je da su upravo narušeni odnosi između naroda u Kraljevini Jugoslaviji izazvali njezin brzi krah, stoga se novu Jugoslaviju pokušalo urediti na temeljima ravnopravnosti njezinih naroda kroz federalizaciju, koja joj je trebala osigurati unutarnju stabilnost. Državne granice, odnosno republičke (federalne) u Jugoslaviji, presudno su utjecale na provedbu agrarne reforme i na kolonizaciju te, kao krajnja posljedica, na omjer naseljavanja različitih narodnosnih skupina na teritorijima republika. Kolonizacija je imala više ciljeva: ekonomske, političke i nacionalne. Naime, kolonizacije provedene u poraću bile su unutarnjega karaktera u federalnim republikama, dok se za područje Vojvodine (koja se formirala u to vrijeme kao politička i teritorijalna jedinica) provela savezna kolonizacija u kojoj je sudjelovala svaka od federalnih republika s utvrđenim kvotama. Većina agrarnog fonda formirana je od napuštenih ili oduzetih njemačkih posjeda. Odlukom Predsjedništva AVNOJ-a pitanje njemačke

Područje dalmatinskih kotareva iz kojih je potjecao najveći broj hrvatskih kolonista u Vojvodini. (Izvor: Administrativno-teritorijalna podjela i imenik naseljenih mjesta Narodne Republike Hrvatske, Zagreb, 1951.)

imovine u Jugoslaviji riješeno je u cjelini beskompromisno. Domaći jugoslavenski Nijemci, tzv. folksdojčeri, izjednačeni su s Nijemcima iz Reicha i proglašeni neprijateljima jugoslavenskih naroda, a njihova je imovina ekspropirana.

Formiranje granica Vojvodine

Zbog multietničke i multikonfesionalne strukture Baranje, Bačke, Banata i Srijema, nove vlasti odlučile su formirati posebnu političku cjelinu Vojvodinu kao autonomnu pokrajinu u sastavu Federalne Srbije. No, njezine granice nisu bile definirane, pa su pojedina područja postala predmetom spora između hrvatskih i srpskih komunista. Predsjedništvo AVNOJ-a (državno tijelo koje je imalo ulogu privremene narodne skupštine) imenovalo je komisiju u lipnju 1945. čiji je cilj bio izraditi prijedlog utvrđivanja granice između Vojvodine, odnosno Srbije i Hrvatske. Pri utvrđivanju te granice obnovila su se ona pitanja koja su se pojavila i kod formiranja Banovine Hrvatske. Spornim teritorijima između Hrvatske i Vojvodine smatrani su: a) kotari Subotica, Sombor, Apatin, Odžaci – sjeverno i sjeveroistočno od Dunava (Bačka); b) kotari Batina, Darda, u slijevu Drave i Dunava (Baranja); c) kotari Vukovar, Šid, Ilok – jugozapadno i južno od Dunava (Srijem). Uzimajući u obzir dotadašnje sukobe između Hrvata i Srba te njihove aspiracije prema etnički mješovitim područjima, vidi se da državna komisija nije imala nimalo lak zadatak. Za potrebe razgraničenja provedeni su popisi stanovništva na spor-

nim područjima. Popise su obavljali mjesni narodni odbori, a upotrijebljeni su i podaci iz crkvenih matičnih knjiga.

Prema izrađenom prijedlogu komisije navedeno je da će granica između Federalne Hrvatske i Srbije biti Dunav, čime je Baranja uključena u granice Hrvatske. Za područje bačkih kotareva odlučeno je da, iako neki od njih imaju apsolutnu hrvatsku većinu (od slavenskih naroda), ostanu u granicama Vojvodine (**Štambuk-Škalić** 1995., 257). Na području Srijema granica je po prijedlogu trebala ići tako da Vukovar i Borovo pripadnu Hrvatskoj, a Ilok i Šid Srbiji, odnosno Vojvodini. Graničnom crtom dio naselja s hrvatskom većinom iz nekadašnjega kotara Šid priključen je Hrvatskoj. Stanovnici hrvatskih naselja u okolici Iloka i u samom Iloku održali su referendum 1946. kojim su se izjasnili za pripajanje Hrvatskoj. Grad Ilok i okolna naselja uključeni su u Vukovarski kotar. Selo Jamena, u kojem su većinu imali Srbi, 1947. na zahtjev srpskog stanovništva izdvojeno je iz Hrvatske i priključeno Vojvodini, kotaru Šid.

Ustavi Narodne Republike Hrvatske i Srbije doneseni 1947. definirali su međurepubličke granice i nastale promjene u razdoblju razgraničenja republika od 1945. do 1947. Usporedo s procesom razgraničenja vršena je priprema agrarne reforme i kolonizacije, a rješavali su se i osjetljivi problemi poput »divlje kolonizacije«, onemogućivanja svojevrijednog zauzimanja napuštenih kuća i imanja.

Mario Bara

(*Godišnjak za znanstvena istraživanja* br. 2)

Bosutske šume – Specijalni rezervat prirode

Zaštićeno područje od nacionalnog i međunarodnog značaja

»Očuvanje jedinstvenih šumskih, vlažnih i vodenih staništa, kao i velikog broja strogo zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta, predstavlja važan korak k održivom razvoju, zaštiti prirodne baštine i odgovornom odnosu prema budućim generacijama«, kazala je pomoćnica predsjednika Općine Šid Branimirka Riđošić

Nakon što je Ministarstvo zaštite okoliša pokrenulo postupak zaštite Specijalnog rezervata prirode Bosutske šume, čime je osigurano očuvanje ekosistemskog i predionog diverziteta tog područja, nacrt uredbe o proglašenju Specijalnog rezervata prirode Bosutske šume i studija zaštite s kartografskom dokumentacijom, koju je na osnovu ovlaštenja shodno članku 102. i 103. Zakona o zaštiti prirode izradio Pokrajinski zavod za zaštitu prirode Novi Sad, oglašen je javni uvid i javna rasprava o spomenutom nacrtu. Spomenutim dokumen-

mena, Morović, Višnjićevo, Batrovci i Adaševci) i Grada Srijemska Mitrovica, 14 posto (katastarske općine Bosut i Srijemska Rača). Ovaj rezervat prirode prostire se na području Srijemske Mitrovice i Šida na 17.618,14 hektara. Postupak zaštite SRP Bosutske šume pokrenut je u srpnju 2025. godine na prijedlog Ministarstva zaštite okoliša na čelu s ministricom **Sarom Pavkov**.

»Izuzetno mi je drago što smo pokrenuli postupak zaštite Specijalnog rezervata prirode Bosutske šume, jer je to važan korak u očuvanju naše prirodne baštine. Na području SRP Bosutske šume prisutne su prirodne vrijednosti od posebnog nacionalnog i međunarodnog značaja: značajan broj rijetkih i ugroženih divljih i biljnih i životinjskih vrsta, očuvana staništa nizijskih hrastovih šuma koja predstavljaju rijetkost u Europi. Cilj ovog postupka je očuvanje izuzetno vrijednog specijalnog, ekosistemskog i predionog diverziteta ovog područja«, kazala je Pavkov nakon što je Ministarstvo pokrenulo postupak zaštite i naglasila da ovaj rezervat, svojim jedinstvenim biodiverzitetom, rijetkim vrstama i ekosistemima, nije značajan samo za Srbiju, već ima i međunarodni značaj.

»Ovaj rezervat ispunjava uvjet za proglašenje zaštićenog područja prve kategorije, kao zaštićenog područja međunarodnog, nacionalnog, odnosno izuzetnog značaja. Osim toga, Bosutske šume su identificirane kao međunarodno i nacionalno značajno područje za ptice (Important Bird Area) i potencijalno su područje europske ekološke mreže NATURA 2000. U našoj zemlji trenutno je zaštićeno 10,53 posto teritorija. Nastavit ćemo i u narednom periodu raditi na daljem povećanju teritorija pod zaštitom, kao i na očuvanju ovakvih izuzetnih prirodnih dobara«, kazala je Pavkov.

tom ovaj predio pod šumom stavio bi se pod zaštitu kao zaštićeno područje prve kategorije. Javna rasprava o dokumentima o zaštiti održana je u sali Skupštine općine Šid 26. prosinca 2025. godine u okviru koje su razmatrane primjedbe dostavljene tijekom javnog uvida. Javni uvid o nacrtu uredbe i proglašenju i studije zaštite Specijalnog rezervata prirode Bosutske šume bit će održan u trajanju od 20 dana, od 23. prosinca 2025. do 11. siječnja 2026. godine.

Nacionalni i međunarodni značaj

Specijalni rezervat prirode Bosutske šume nalazi se na teritoriju Općine Šid, 86 posto (katastarske općine Ja-

Najveći nizijski prostor hrastovih šuma u Europi

Područje Bosutskih šuma predstavlja najveću prostornu cjelinu šuma hrasta lužnjaka u jugoistočnoj Europi i

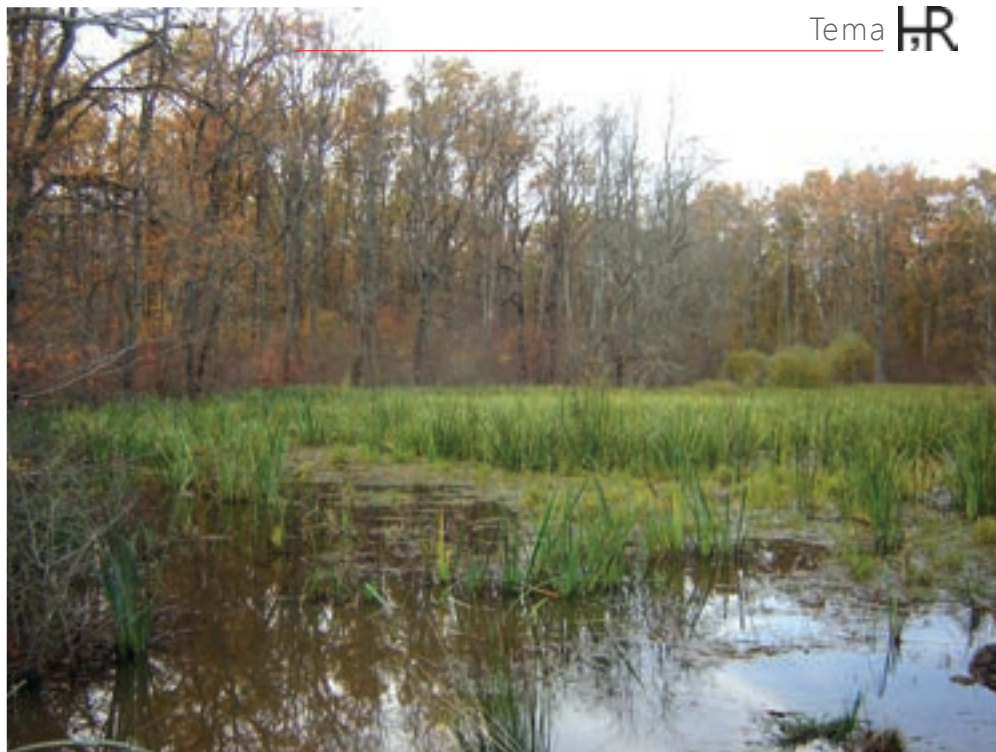
Panonskoj nizini, s izuzetno vrijednim šumskim, vlažnim i vodenim staništima. Riječ je o području od nacionalnog i međunarodnog značaja, s čak 37 tipova staništa prioritetnih za zaštitu i velikim brojem strogo zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta.

»Najveća prostorna cjelina šuma hrasta lužnjaka u jugoistočnoj Europi i Panonskoj nizini, s posljednjim ostacima nizinskih prašuma koje su u XII. vijeku u Posavini prekrivale preko 700.000 hektara, nalazi se danas u slivu rijeke Bosut (...) Tijekom valorizacije područja zabilježeno je: 13 strogo zaštićenih vrsta viših biljaka, 14 strogo zaštićenih beskičmenjaka, 4 strogo zaštićene vrste riba, 8 strogo zaštićenih vrsta vodozemaca, 7 strogo zaštićenih vrsta gmazova, 156 strogo zaštićenih vrsta ptica i 15 strogo zaštićenih vrsta sisavaca. Pritom, otkrivene su i neke vrste koje nemaju odgovarajući status zaštite, jer se smatralo da su iščezle s prostora Srbije«, navodi se u obrazloženju Prijedloga za pokretanje zaštite.

Korak prema održivom razvoju

Na javnoj raspravi u Šidu o dokumentima o zaštiti navedenog prirodnog dobra prisustvovali su predstavnici Ministarstva za zaštitu prirode **Jasmina Jović** i **Lidija Stevanović** te predstavnik Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode **Alen Kiš**, koji je prezentirao podatke o bosutskim šumama.

Bosutske šume nalaze se u jugozapadnom dijelu Srbije na tromeđi Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine

u slivu rijeke Bosut. Kako je istaknuo Kiš, to je najveća cjelina šuma hrasta lužnjaka u Srbiji i sa spačvanskim šumama u Hrvatskoj čine najveći kompleks nizinskih hrastovih šuma u Europi. Na ovom prostoru nalazi se 37 prioriteta tipova staništa na nacionalnoj razini na kom žive strogo zaštićene vrste. Stanište je za mnoge biljke koje postoje i rastu samo u ovom području. U njemu živi panonski gušter, šišmiši, vidra, krupna divljač i čak 156 strogo zaštićenih vrsta ptica.

Kao upravljač bit će imenovano JP *Vojvodina šume*, a ostali korisnici ovog područja, poput JP *Vojvodina vode*, Vojne ustanove Morović i lovačkih i ribolovačkih udruženja, dat će svoje predstavnike u savjet korisnika. Sve zainteresirane fizičke i pravne osobe mogu tijekom trajanja uvida, zaključno s 11. siječnjom 2026., u pisanoj formi dostaviti primjedbe na dokumente o zaštiti Ministarstvu za zaštitu okoliša.

»Općina Šid pruža punu podršku inicijativi za proglašenje Specijalnog rezervata prirode Bosutske šume, prepoznajući izuzetan nacionalni i međunarodni značaj ovog područja kao najveće cjeline šuma hrasta lužnjaka u jugoistočnoj Europi. Očuvanje jedinstvenih šumskih, vlažnih i vodenih staništa, kao i velikog broja strogo zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta, predstavlja važan korak k održivom razvoju, zaštiti prirodne baštine i odgovornom odnosu prema budućim generacijama«, izjavila je pomoćnica predsjednika Općine Šid **Branimirka Riđošić**.

Ministarstvo zaštite okoliša je u 2025. godini za svrhe zaštite i unaprjeđenja zaštićenih područja osiguralo 550 milijuna dinara, što je dvostruko veći iznos od onog koji je opredijeljen 2021. godine.

S. D.

Основна вредност

- ✓ Najveća prostorna cjelina šuma hrasta lužnjaka (*Quercus robur* L.) u Srbiji
- ✓ Sa Spačvanskim šumama (Hrvatska) čine najveći kompleks nizinskih hrastovih šuma u Europi
- ✓ Područje „Bosutske šume“ (Uredba o ekološkoj mreži, „Sl. gl. PC“, br. 102/2010) - „planiрано за заштиту“
- ✓ Stanište strogo zaštićenih vrsta „ШМД 10“
- ✓ IBA – Нац. и међународно значајно станиште за птице
- ✓ Предложено подручје NATURA 2000 (скр. N2K)
- ✓ (Прекогранично: N2K „Spačvanski basen“ HR)

Q. pedunculata

Dr. sc. Slavica Vujović, predsjednica *Europa Nostra Serbia*

Investitori oblikuju gradove, a građani ostaju bez glasa

Krajem 90-ih godina i tijekom 21. stoljeća sve smo više svjedoci neprimjerenog utjecaja investitora na promjene gradova u Vojvodini. Za mene je ovdje ključni problem to što se o ovakvom opsegu promjena ne raspravlja u javnom prostoru. Ne vodi se dijalog

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

Dr. sc. Slavica Vujović, dipl. inž. arhitekture, konzervatorica, desetljećima se bavi ukupnim procesom zaštite, od proučavanja, istraživanja, preko izrade dokumentacije, studija i projekata, do tehničke zaštite i prezentacije kulturnog naslijeđa. I nakon odlaska u mirovinu nastavila je rad na zaštiti kulturne baštine i sada je na čelu organizacije *Europa Nostra Serbia*. U intervjuu za *Hrvatsku riječ* Slavica Vujović govori o zakonskim preduvjetima za zaštitu baštine, značaju angažiranja civilnog sektora, o tome treba li zaostavštinu prošlih vremena obnavljati i kako je staviti u funkciju samoodrživosti.

► **Nakon odlaska u mirovinu ostali ste u području u kom ste radili i za koje ste stručni, a to je zaštita i revitalizacija kulturne baštine. Na čelu ste organizacije *Europa Nostra Serbia*. Što je *Europa Nostra* i kada se priključila Srbija?**

Europa Nostra (EN) je paneuropska federacija za očuvanje kulturnog naslijeđa, koja je glas konstantno rastućeg pokreta europskog civilnog društva aktivnog u području očuvanja kulturnog i prirodnog naslijeđa (<https://www.europanostra.org/about-us>). Osnovana je 29. studenoga 1963. godine u Parizu s ciljem da okuplja udruženja i pojedince posvećene očuvanju kulturnog naslijeđa. *Europa Nostra* se danas prepoznaje kao vodeća u području očuvanja kulturnog naslijeđa u Europi, koja pred kreatorima politika na svim razinama upravljanja – lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i europskoj, nastupa kao snažna zagovornica o višestrukim koristima naslijeđa za ekonomiju, društvo, kulturu i okoliš. Također, teži se aktivnom doprinosu globalnoj mobilizaciji za naslijeđe, posebno kroz bliske odnose s UNESCO-om. Danas se djelovanje *Europa Nostrae* najviše prepoznaje po prestižnoj europskoj nagradi, po brizi o ugroženom naslijeđu i mreži *European Heritage* habova. Posebno mjesto pripada nagradi *Europa Nostrae* i Europske komisije za kulturno naslijeđe za izvrsne projekte u pet kategorija (konzervacija i ponovna uporaba, istra-

živanje, edukacija, trening i zanati, sudjelovanje građana i podizanje svijesti, šampioni naslijeđa). Sve je poznatiji i program »Sedam najugroženijih lokaliteta kulturnog naslijeđa u Europi«, koji se realizira od 2013. godine s Institutom Europske banke (<https://7mostendangered.eu/>). Treći i sve aktualniji pravac djelovanja je umrežavanje civilnog sektora u snažan glas Europe uspostavljanjem mreže *European Heritage Hubovih*, centara koji su posvećeni očuvanju kulturnog naslijeđa. EN sudjeluje u kreiranju strateških europskih dokumenata koji kulturno naslijeđe stavljaju u širi društveni okvir, kakav je *Baukultur*, *New Bauhaus* i najnoviji *Kulturni kompas*. Danas u više od 40 europskih država ovu razgranatu mrežu čini preko 230 udruženja od kojih neka, poput *Europa Nostra Srbije* (u daljem tekstu ENS), osnovane 2007. godine, imaju direktne veze s *Europom Nostrom* i provode postavljene ciljeve ove krovne organizacije i zajedničke gore spomenute programe i linije djelovanja. ENS je osnovana kao dobrovoljno, neprofitno, nestranačko i nevladino udruženje, osnovano na neodređeno vrijeme radi podizanja svijesti o značaju kulturnog naslijeđa kao elementarnog prava svake građanke i svakog građanina, kulturnog naslijeđa koje potiče promjene ka humanom, pravednom, solidarnom i održivom društvu. Djelovanje našeg udruženja zasniva se na poštovanju principa udruživanja i sudjelovanja građana, stručnosti, aktivizma, dostupnosti, održivosti i odgovorne uporabe naslijeđa, a aktivno se zalaže i za uvažavanje prava svih manjinskih i ranjivih društvenih grupa.

► **Koliko ta organizaciji može utjecati, pomoći, uraditi da se u Srbiji sačuva kulturna baština? Koliko možete doći do onih koji odlučuju, donose odluke?**

Srbija ima sve pravne preduvjete za odgovornu brigu o kulturnom naslijeđu, kao i razgranatu mrežu institucija zaštite zaduženih za provođenje Zakona o kulturnom naslijeđu i ostalih zakona, počevši od Ustava. Sve ključne međunarodne konvencije u području materijalne i nema-

terijalne baštine ratificirane u Narodnoj skupštini dobile su snagu zakona. Međutim, možemo konstatirati da i pored postojanja pravne osnove za sudjelovanje civilnog društva u području brige o kulturnom naslijeđu i njegovom održivom korištenju, ono nije u dovoljnoj mjeri prisutno, napolose kada je u pitanju nepokretno kulturno naslijeđe gdje se odluke donose u institucijama i često u interesu investitora i na netransparentan način. Civilno društvo ima veoma ograničen dodir s donositeljima odluka. Upravo zbog nedostatka dijaloga, baštinci sve više potežu za aktivizmom i bore se za svoje pravo da očuvaju naslijeđe i prenesu ga narednim generacijama. Ova situacija u slučaju ENS mijenja se osnivanjem *Europa Nostra Heritage Hub* u Beogradu, kao dijela *European Heritage Hubs*, gdje imamo poziciju ključnog partnera i priliku da postanemo vidljiviji i utjecajniji od lokalnog do europskog plana. Ovaj projekt ima za cilj u području kulturnog naslijeđa i kroz djelovanje civilnog društva podržati društvenu, zelenu i digitalnu transformaciju društva. Za ovu poziciju ENS se kvalificirala sudjelovanjem u već spomenutim programima, u tijelima *Europa Nostra*, prijevodom ključnih međunarodnih dokumenata na srpski jezik, svojom nagradom *Heroji naslijeđa* koju dodjeljuje s Delegacijom EU u Srbiji, a čiji je prvi dobitnik **Stanka Čoban** iz Bača, poznata borkinja za očuvanje nematerijalnog kulturnog naslijeđa. Upravo jedan od ciljeva *Europa Nostra Heritage Hub*a u Beogradu jest stvaranje mosta između stanovnika i institucija/donositelja odluka uz mogućnost korištenja i znanja i iskustva drugih.

► **U 2010. godini Narodna skupština Srbije ratificirala je Okvirnu konvenciju Vijeća Europe o vrijednosti kulturnog naslijeđa za društvo. Koje obveze smo time prihvatili i provodimo li ih?**

Okvirna konvencija Vijeća Europe o vrijednosti kulturnog naslijeđa za društvo, poznata i kao Faro konvencija – po mjestu u Portugalu gdje je bila otvorena za potpisivanje prije dva desetljeća – spada u red izuzetno važnih međunarodnih akata na planu očuvanja i korištenja kulturnog naslijeđa. Faro konvencija predstavlja prekretnicu u pristupu kulturnom naslijeđu, naglašavajući njegovu društvenu vrijednost i pravo svakog pojedinca i zajednice da sudjeluje u prepoznavanju, očuvanju i prenošenju naslijeđa. Ona je uvela i pojam »zajednica povezana naslijeđem«, koji je široko prihvaćen. Vrijedno je pažnje da su sve bivše republike Jugoslavije ratificirale konvenciju i time omogućile da krene njena primjena 1. lipnja 2011. godine. Potpisivanjem i ratificiranjem svaka zemlja se obvezuje da će vodeće Faro principe primijeniti i unijeti u nacionalno zakonodavstvo. Srbija je gotovo u cijelosti uvrstila holističku definiciju kulturnog naslijeđa u aktualni Zakon o kulturnom naslijeđu. Tijekom dva desetljeća ovaj dokument je inspirirao brojne inicijative širom Europe, razvio Faro Network i nove modele participativnog upravljanja kulturnim dobrima. U Srbiji postoji veoma aktivna i cijenjena članica Faro mreže, udruženje *Almašani* iz Novog Sada, koje se nalazi među svega 12 lokalnih inicijativa sa zapaženim rezultatima u cijeloj Europi. Međutim, i pored ovog svijetlog primjera, možemo konstatirati da principi nisu dovoljno poznati i primjenjivani na dobrobit očuvanja i održivog korištenja kulturnog naslijeđa. Oni se primjenjuju organski iz potrebe da se riješe problemi na terenu i prepoznatljiviji su u više uspješnih projekata. Ali, postoji velika potreba da se radi na popularizaciji i primjeni Faro konvencije, što je jedna od obveza i Ministarstva kulture.

► **Vojvodina je puna zapuštenih i napuštenih dvoraca, kaštela, crkava i drugih reprezentativnih objekata**

koji su ostali kao zaostavština jednog vremena. Treba li ih obnavljati, tražiti neke druge mogućnosti njihovog korištenja?

Prije svega, želim podsjetiti na dobro poznatu činjenicu da je Vojvodina poznata po ravničarskim predjelima i naseljima koji se prostiru na tri subregije: Bačku, Banat i Srijem, omeđenim velikim i značajnim rijekama: Dunavom, Tisom i Savom. Na ovom specifičnom povijesnom i kulturološkom prostoru postoji jedinstvena kulturna raznolikost koja se uspješno i posvećeno njeguje. Zahvaljujući intenzivnoj industrijalizaciji Vojvodine, započetoj u drugoj polovini 18. stoljeća, ovdje su izgrađeni Veliki bački kanal, različiti hidrotehnički objekti, kudjeljare, svilare, pivovare, mlinovi, industrijski kompleksi. Posebno su vrijedni pažnje veliki posjedi s kompleksima zgrada, gdje su povremeno ili stalno živjele obitelji veleposjednika s ljudima koji su tu živjeli i radili (dvorci, kašteli, ergele, magazini ...) . Priča o njihovom očuvanju je složena i povezana s društveno-političkom promjenom sistema nakon Drugog svjetskog rata kada su komunističke vlasti nacionalizirale imovinu i potpuno promijenile realnost na terenu. Ti objekti su dobivali javne namjene, od škola, sirotišta, ali i tvornica, u kom slučaju je došlo do velikih devastacija. Posebna je priča odlazak podunavskih Švaba, koji su izgradili cijele urbane i ruralne strukture i naselja, veliki broj rimokatoličkih i evangeličkih crkava, kapela i grobalja, koji su izgubili svoje baštinike. Dio tog nepokretnog kulturnog naslijeđa kroz proces valorizacije je dobilo status kulturnih dobara, na osnovu čega je dobiven i osnov za financiranje njihove obnove. Rezultati na ovom planu su veoma skromni, imajući u vidu da se često radi o velikim kompleksima za čiju obnovu su potrebna nerazmjerna sredstva onima s kojima se raspolaže u proračunima kulture. Velika većina ovoga naslijeđa danas je ostala bez namjene i ubrzano propada uslijed prevladanog načina proizvodnje, nedostatka zajednice, neodržavanja, ali nerijetko i vandalizma koji sve to prati. Željela bih i ovom prilikom ukazati na posvećeno djelovanje civilnog društva koje pokušava ovo ugroženo materijalno i nematerijalno naslijeđe učiniti živim. Kroničar **Boris Mašić** u Centru *Adam Berenc* iz Apatina sakuplja dragocjenu bibliotečku zbirku (17.-20. stoljeće) koju nalazi u napuštenim crkvama, privatnim legatima. Također, vrijedno je istaknuti i dvije inicijative iz Bačkog Novog Sela, koje predvodi lokalno udruženje NVO *Dunav BNS* za spas švapske crkve sv. Ane i dvorca Fric Hristić. Formiran je konzorcij (koga čine i Udruženje za očuvanje kulture, tradicije i umjetnosti Selenča i Hrvatska kulturna udruga *Antun Sorgg* iz Vajske) koji se obvezao da crkva postane mjesto susreta i njegovanja naslijeđa u periodu od naredna dva desetljeća. Odgovor na Vaše pitanje je da se ugroženo naslijeđe mora učiniti živim kroz novu, održivu namjenu u skladu s potrebama zajednice.

► Članica ste Radne skupine za očuvanje kompleksa Generalštaba i Beogradskog sajma. To više nije samo pitanje struke već je postalo političko pitanje. Što biste, gledano iz stručnog ugla, rekli o tome?

Članica Radne grupe postala sam na prijedlog kolega na Forumu, održanom 23. travnja 2024. na Građevinskom fakultetu u Beogradu. Veoma sam ponosna što sam mogla pridonijeti kreiranju Deklaracije o sudbini Beogradskog sajma i Generalštaba, koji je u međuvremenu doživio nezapamćenu podršku stručnih udruženja, uglednih institucija i pojedinaca, ne samo u Srbiji nego i van njenih granica. O ovakvom konsenzusu za spas ugroženog modernističkog naslijeđa Beograda druge polovine 20. stoljeća svjedoči lista od 84 institucije i udruženja iz Srbije i Europe. Najvažnija naučena lekcija je da umrežavanje i korištenje prava na naslijeđe i inzistiranje na poštovanju zakona i međunarodnih akata – izvjesno vode k uspjehu.

► Svjedoci smo da vojvođanski gradovi mijenjaju svoje lice. Nestaju prepoznatljive četvrti širokih ulica i prizemnih kuća. Niču višekatnice među nizovima prizemnih kuća u manjim gradovima s postojećom komunalnom mrežom. Jesu li donositelji planova nezainteresirani za izgled svojih gradova ili su slabi na pritiske politike, investitora?

U manje gradove prenose se modeli »razvoja« iz većih sredina, prvenstveno Beograda i Novog Sada, koji opet slijede međunarodne trendove. Ovo nije novi fenomen, on se ciklično događa kao posljedica ekonomskog skoka, što svjedoče i vojvođanski gradovi i naselja sa zgradama i većim strukturama javne namjene iz druge polovine 20. stoljeća. Krajem 90-ih godina i tijekom 21. stoljeća sve smo više svjedoci neprimjerenog utjecaja investitora na promjene gradova u Vojvodini. Za mene je ovdje ključni problem to što se o ovakvom opsegu promjena ne raspravlja u javnom prostoru. Ne vodi se dijalog. Svjedoci smo da niču podzemne garaže u Novom Sadu, koje su popraćene brojnim problemima i gdje se nije težilo minimalizmu

intervencija u zadanom urbanom tkivu. Nestaju parkovi, umjesto da se poboljša kvaliteta i standard života – djeca nemaju površine za igru.

► **Koliko su važne lokalne inicijative i koliko ih ima? Inicijative za zaštitu nekih objekata, cjelina? Dajete li im podršku?**

Europa Nostra Srbija podržava i visoko cijeni lokalne inicijative. Nagradu *Heroji naslijeđa* 2024. godine dodijelili smo prof. dr. **Viktoriji Aladžić**, arhitektici, cijeneći njenu ustrajnu borbu za spas urbanog i arhitektonskog naslijeđa Subotice. U lipnju 2025. ENS je s Udruženjem za zaštitu historijskog gradskog jezgra *Venac* Sombor potpisala memorandum o suradnji s ciljem da se na primjeru borbe za ovu prostornu kulturno-povijesnu cjelinu unaprijedi model participacije građana.

Rastući trend aktivizma vidljiv je i na europskom planu. Raste interes za sudjelovanje na natječajima nagrade EN/ EU u području »Sudjelovanje zajednice« i »Šampioni naslijeđa« koji svake godine iznova predstavljaju brojne i veoma kvalitetne lokalne inicijative diljem Europe.

► **Ono po čemu se Vi najviše prepoznajete jest projekt »Vjekovi Bača«. Ovaj projekt je 2018. godine dobio nagradu *Europa Nostra* Europske unije za kulturno naslijeđe. Zašto je Bač bio inspirativan za takav veliki i kompleksni projekt?**

Projekt »Vjekovi Bača« koji je počeo spašavanjem Tvrđave Bač, u periodu 2006.-2020. izrastao je u platformu za primjenu holističkog pristupa očuvanju i korištenju kulturnog naslijeđa. Bač sa svojim okruženjem kao dio Bačkog podunavlja sa svojom izrazitom kulturnom i vjerskom raznolikošću izuzetno je inspirativan i čini izvor novih saznanja. Dokaz tome je i dodijeljena prestižna nagrada.

► **Jeste li zadovoljni koliko je urađeno?**

Projekt »Vjekovi Bača« je iza sebe ostavio značajne rezultate (kao svoje naslijeđe), na koje sam osobno veoma ponosna. Osim unaprjeđenja stanja i oživljavanja pojedinačnih spomenika kulture, suradnje s akademskom zajednicom, primjene novih modela participacije, širi prostor Bača je definiran i kao kulturni predio, prvi u Srbiji, koji je uspio proći sve, osim završne faze upisa na UNESCO-ovu listu svjetske kulturne i prirodne baštine.

Ovi rezultati su nastali u najvećoj mjeri zahvaljujući umrežavanju i zajedničkom djelovanju brojnih aktera na više nivoa, uključujući i međunarodni, na čelu s Pokrajinskim zavodom za zaštitu spomenika kulture. Neke od inicijativa koje se danas razvijaju svjedoče o tome da su »Vjekovi Bača« živa platforma za aktivno učešće kulturnog naslijeđa u društvu.

► **Dio projekta bila je i obnova Franjevačkog samostana u Baču. Pater fra Josip Špehar ima niz primjedbi na samo uređenje i korištenje suvremenih materijala, ali i na to da se na neki način prikriva što je hrvatsko. Nema natpisa na hrvatskom, za mjesto njegova rođenja navedeno je Slavonija, koristi se subetnička odrednica Šokci. Predstavnici hrvatske nacionalne manjine ni na koji način nisu bili uključeni u obnovu. S distance od nekoliko godina što biste rekli: jesu li ove primjedbe opravdane?**

Franjevački samostan u Baču je bio i dalje jeste važan element kulturne i vjerske raznolikosti Bača i njegovog kulturnog naslijeđa. Učinjen je veliki napor da se loše stanje, prije svega instalacija, unaprijedi i time smanje rizici i osigura trajanje. U svemu je uloženi trud, od dolaska u poziciju da se dobije donacija Europske unije, preko složenih međunarodnih procedura oko izvođenja radova i uvođenja dodatnih sadržaja, na kojima se nalazio fokus donatora. Bilo je primjedbi fra **Josipa Špehara**, ali su one otklanjane tijekom realizacije, budući da je on bio dio tima.

Nažalost, planirana proširena namjena s muzejsko-edukativnim namjenama nije zaživjela. Fra Josip je formirao i učinio dostupnom jedinstvenu zbirku tekstila koja svjedoči o visokim estetskim i zanatskim umijećima Šokaca koji su živjeli i žive na ovim prostorima.

► **Kada se neki kompleksi, objekti obnove, sačuvaju, koliko oni nisu samo lijepa slika, već su dio neke šire kulturne, turističke ili lokalne inicijative, ideje?**

Problem je upravljanja koje nije riješeno ni u novom zakonu. Nerijetko se uložena sredstva a da se ne preuzmu obaveze za održavanje i korištenje. Postoji više primjera ovakve prakse, koji umjesto da obogate turističku i kulturnu ponudu, postaju slika realnosti i neodgovornosti. Mislim da bi se ovo moralo riješiti na nivou zakona.

► **Obnova i zaštita koštaju. Može li se za to naći novac iz stranih izvora i koliko se to kod nas koristi?**

Vojvođanska kulturna raznolikost je nešto što je prepoznato pored nacionalne i na europskom planu budući da se radi o jednoj od najznačajnijih vrijednosti Europe kao zajednice naroda. Srbija se nalazi u procesu pristupanja Europskoj uniji pa je samim tim za očekivati da će i nadalje biti dostupni fondovi. Civilno društvo aplicira na međunarodne pozive i programe, ali su vidljivi brojni problemi i prepreke. Iako je bilo obuka za stjecanje ovih specifičnih umijeća i znanja, ipak se mora još puno raditi na tom planu, a prije svega na jačanju kapaciteta udruženja. Stječe se dojam da je sve veća konkurencija na natječajima i da se sve više traži od sudionika uključivanje i vlastitih sredstava, što ih umije demoralizirati. Za nepokretno kulturno naslijeđe zahtijeva se kompletna prateća tehnička dokumentacija, što često predstavlja zahtjevan zadatak. Prekogranična suradnja između Srbije i Hrvatske u području očuvanja i održivog korištenja kulturnog naslijeđa je plodna, na obostrano zadovoljstvo i pomaže međusobnom boljem poznavanju i baštine i naroda, ali i institucija.

► **U idealnim uvjetima, a gledano kroz obnovu, očuvanje i zaštitu, kakvu biste Vojvodinu/Srbiju željeli vidjeti?**

Željela bih vidjeti Srbiju prije svega s jakom građanskom inicijativom i aktivnim sudjelovanjem građana u transparentnom procesu odlučivanja što treba očuvati. Vidim kampanje podizanja svijesti o vrijednostima i uloziti kulturnog naslijeđa u društvu, u kojima sudjeluju škole, mediji, konzervatori, muzealci, udruženja i sve generacije stanovnika. I da pri tom spomenici kulture dobiju upravljače, koji osiguravaju njihovo redovito održavanje i trajanje. I na sve to da naslijeđe bude nit koja povezuje ljude unutar i van granica na opću dobrobit.

»Godine novog preporoda«: 75 godina od smrti Blaška Rajića (1878. – 1951.)

Duhovni, kulturni i politički velikan bačkih Hrvata

Rajić je bio svećenik, istaknuti rodoljub, branitelj nacionalnih i crkvenih prava, urednik novina, skupljač narodnih umotvorina, književnik, sastavljač molitvenika, politički djelatnik i humanist, neprikosnoveni vođa tijekom svog javnog djelovanja

Svećenik, kulturni djelatnik, književnik i političar **Blaško Rajić** (1878. – 1951.) jedan je od najznamenitijih i najpoznatijih Hrvata u Vojvodini, odnosno Srbiji. Zasiurno spada u red najizrazitijih i naj snažnijih duhovnih osobnosti među Hrvatima u prvoj polovici 20. stoljeća u Bačkoj, a treba ga promatrati i mnogo šire. On je svećenik, istaknuti rodoljub, branitelj nacionalnih i crkvenih prava, urednik novina, skupljač narodnih umotvorina, književnik, sastavljač molitvenika, politički djelatnik i humanist, neprikosnoveni vođa tijekom svog javnog djelovanja.

Premинуo je prije 75 godina, 3. siječnja 1951. godine u Subotici, gdje je uz najveće počasti sahranjen u Kerskom groblju pokraj kapele sv. Ane, gdje spomenik čuva uspomenu na svijetli lik ovog velikana Crkve i hrvatskog naroda.

GODINE
NOVOG
PREPORODA

naselju u kojem je razvio svoju mladenačku djelatnost protiv pokreta *nazarenaca*. Zatim je tri godine (1904. – 1906.) bio kapelan u Santovu (Hercegszántó). Iz Santova dolazi za kapelana u župu sv. Terezije u Subotici gdje ostaje do imenovanja župnikom župe sv. Roka, 1911. godine, u kojoj je ostao sve do svoje smrti 3. siječnja 1951. godine.

U župi sv. Roka započeo je njegov dugi i plodni pastoralni i kulturno-društveni rad, koji je prekinut samo kratko za vrijeme

Drugoga svjetskog rata (1941. – 1943.). Ova hrvatska župa Rajićevim dolaskom za župnika doživjela je procvat. U njoj je pokrenuo akciju očuvanja narodnih stečevina i običaja. Uveo je elektrifikaciju u crkvu. A najpoznatiji će ostati po tradicionalnoj obiteljskoj svetkovini *dužijanci*, koju je uveo u crkvu i time joj dao općenarodni karakter.

Političko djelovanje

Rajić se vrlo rano uključio u preporodna gibanja koja je među bačkim Hrvatima pokrenuo **Ivan Antunović**, a nakon smrti **Paje Kujundžića** 1915. on je preuzeo čelnu ulogu među hrvatskim svećenicima u Bačkoj. Do rata je bio pripadnikom bačke Kršćansko-socijalističke stranke, osnovane 1907.

Potkraj i poslije Prvoga svjetskog rata odigrao je odlučujuću ulogu: sudjelovao je na Hrvatskom saboru 28.

Svećenički poziv

Blaško Stipan Rajić rođen je 7. siječnja 1878. godine u siromašnoj subotičkoj gradskoj četvrti, u Gatu, od oca **Ilije Rajića**, nadničara i radnika u ciglani, i majke **Marije Perčić**.

Mimo običaja u siromašnim bunjevačkim obiteljima, roditelji su svoga sina dali u školu. Sve škole završio je na mađarskom jeziku, kako onu pučku u Subotici (1885. – 1889.) tako i šest razreda gimnazije također u Subotici (1889. – 1896), a potom i sedmi i osmi razred isusovačke gimnazije, kao i studij teologije u Kalači (1896. – 1898.; 1898. – 1902.). Za svećenika je zaređen 24. lipnja 1902. godine u Kalači, a mladu misu proslavio je u svojoj rodnoj župi.

Blaško Rajić je svoju svećeničku službu započeo kao kapelan u Dušniku (1902. – 1903.), drevnom hrvatskom

listopada 1918. u Zagrebu, zatim je u Subotici 10. studenoga 1918. organizirao veliki narodni skup na kojem je objavio otcjepljenje Subotice od Ugarske (tada se na subotičkoj Gradskoj kući zavijorila hrvatska trobojnica), a bio je i u Narodnoj skupštini održanoj 25. studenoga 1918. u Novome Sadu, na kojoj je proglašeno priključenje Bačke, Baranje i Banata Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

Kao važan akter preporodnih gibanja među bačkim Hrvatima bio je 22. rujna 1919. sudionikom bunjevačkog poslanstva koje je otputovalo u Pariz na Mirovnu konferenciju. On je uz biskupa **Lajču Budanovića** zaslužan za pripajanje sjeverne Bačke novostvorenoj državnoj zajednici južnih Slavena. Postao je član Ustavotvorne skupštine.

Svoju javnu i političku djelatnost u međuratnom razdoblju nastavio je u okviru Bunjevačke i šokačke stranke i Vojvođanske pučke stranke, doduše s manjim uspjehom. Veliku popularnost i simpatije dobio je nakon stoički pretrpljene torture nakon ulaska okupatorskih postrojbi u Suboticu 1941. Naime, Mađari su 12. travnja 1941. uhitili

je u svom prvom posjetu Subotici na Gradskom stadionu obavio smotru XVI. vojvođanske brigade.

Blaško Rajić poznat je po svojem ustrajanju na hrvatskoj nacionalnoj svijesti Bunjevaca. U Zagrebu je, 23. travnja 1939., predvođeni izaslanstvo od 50 bačkih Bunjevaca i Šokaca rekao: »Bunjevci i Šokci u Bačkoj (...) priznaju se za česti i uda onoga naroda koji živi u Međimurju, u Zagorju, u Lici pod Velebitom, na Hrvatskom primorju, koji s nama isti jezik govori, najvećim dijelom istu vjeru ispovijeda, odgojen na grudima iste kulture, iz koje je ustao **Ante Starčević** i **Stjepan Radić**. Priznajemo se za česti hrvatskoga naroda, s kojim želimo dijeliti sudbinu u borbi i pregaranju za sve, što je Bog svakom narodu namijenio za čestiti, sretan i pravedan narodni život«.

Društveni i kulturni rad

Kao svećenik, Rajić se odmah posvetio društvenom i humanističkom radu. Tako je kao kapelan u Dušniku osnovao Prosvjetno društvo *Katolički krug* (1903). Zauzimao se za vraćanje prijašnjih crkvenih obreda na hrvatskom jeziku. Potkraj 1903. Rajić je premješten u Santovo, mjesto u kojem se ističe njegova borba za narodnosna prava. On je, naime, i u crkvi bio rodoljub i naglašavao da je grijeh zatajiti svoje podrijetlo i djeci ne predati znanje materinskoga jezika.

Ustrojava Posudbenu zadrugu, od koje su siromašni ljudi mogli dobiti novac bez kamate, a potom utemeljuje i *Katolički krug*, koji postaje omiljenim stjecištem i naših ljudi. Ondje su se izvodile priredbe kulturno-vjerskoga sadržaja, posuđivale knjige, čitale naše novine i godišnjaci te slušala zanimljiva i korisna, najčešće njegova, predavanja.

U Subotici je Rajić utemeljio više društava: Katoličko divojačko društvo (1912.), Prvu subotičku školsku zadrugu (1913.), Radničko i učeničko križarsko bratstvo, Prosvjetno društvo *Katolički krug*, Dobrotvornu zajednicu Bunjevaca i Hrvatsku kulturnu zajednicu (koju je osnovao 1936., a rad joj je odobren godinu poslije), a zajedno s Lajčom Budanovićem utemeljio je Maticu subotičku.

Bio je predsjednik Matice subotičke (osnovana 14. siječnja 1934. na prvom *Razgovoru* u Subotici) te Hrvatske kulturne zajednice (osnovana 8. ožujka 1936. u prostorijama Matice subotičke). Bio je predsjednik Organizacijskog odbora veličanstvene proslave 250. godišnjice doseobe veće grupe Bunjevaca u Bačku i Suboticu (14. – 16. kolovoza 1936.).

Bio je iznimno agiln u očuvanju narodnih stečevina, primjerice u očuvanju tradicijskih običaja i okupljanja kao što je prelo.

S Katoličkim divojačkim društvom u kerskoj župi

»kerskog plabanoša« zbog ranije »krivice« jer se zalagao za to da Bačka uđe u jedinstvenu južnoslavensku državu. Nakon okrutnog tjelesnog mučenja i zatočenja u Konjičkoj vojarni u Subotici, gdje je bio na popisu onih Subotičana koji su završili pred streljačkim strojem, zauzimanjem hrvatskog episkopata i osobno dr. **Alojzija Stepinca**, posredništvom Vatikana, interniran je 25. svibnja 1941. godine u franjevački samostan u Budimpešti. Na svoju svećeničku i župničku službu vraćen je nakon dvije godine, u travnju 1943. godine.

Po povratku iz uzništva Rajić travnja 1943. postaje predsjednik Gradskog narodnooslobodilačkog odbora, a od 1945. član Skupštine i Vlade AP Vojvodine.

Na jednoj od zanimljivih fotografija iz srpnja 1945. godine Rajić je u društvu tadašnjeg predsjednika Federativne Narodne Republike Jugoslavije **Josipa Broza Tita** koji

Dužijanca živi zahvaljujući Rajiću

Blaško Rajić je u narodu ostao upamćen kao svećenik koji je narodni obiteljski običaj *dužijancu* 1911. godine prenio u crkvu. Tako je skupa s Katoličkim divojačkim društvom do 1922., a potom i Momačkim društvom organizirao crkvenu proslavu *Dužijance*, slavlje zbog završetka žetve te zahvalnost Bogu za kruh svagdašnji. Podružnicu Momačkog društva Rajić je osnovao u svojoj župi.

Na Mirovnoj konferenciji u Parizu, 1919.

Dužijanca je postala općenarodna proslava koja traje do danas i simbol je vjerskog i nacionalnog identiteta Hrvata u Bačkoj.

Književni i publicistički rad

U književnosti je Rajić ostao upamćen kao sakupljač usmene predaje, pisac, pokretač, nakladnik i urednik novina (*Subotičke novine* 1920. – 1941.), časopisa (*Klasje naših ravni*, 1935.). Obnovio je 1920. izlaženje *Subotičkih novina* (pokrenute su 1893., a izlazile su do 1898. kao glasilo namijenjeno Bunjevcima, s izraženim kritičkim stavom prema režimu). Kada bi (i) režim Kraljevine Jugoslavije zabranjivao izlaženje *Subotičkih novina*, Rajić bi ih tiskao pod nazivom *Hrvatske novine*. Bio je urednikom, odnosno, surađivao je u *Našim novinama*, *Zemljodjelcu* i u drugim hrvatskim glasilima.

Rajić je sakupljač narodnog blaga, pripovjedač, epski pjesnik, pjesnik, sastavljač molitvenika, pisac poučnih kršćanskih pouka. Svojim djelima ušao je u antologije proze i poezije bunjevačkih Hrvata iz 1971., sastavljača **Geze Kikića**, u izdanju Matice hrvatske.

Napisao je pripovijest *Pridslava* iz početka kršćanstva (Subotica, 1910.); pripovijest iz apostolskog doba *Stari mirotvorci* (Subotica, 1925.); igrokaz u tri čina s biblijskim motivima *Betlehem* (Subotica, 1913.); napisao je niz pripovjedaka iz bunjevačkog narodnog života ili autobiografske priče koje je sabrao i objavio u zbirkama *Našim šorom* (Subotica, 1928.) i *Bunjevčice* (Subotica, 1937.).

Skupina Rajićevih pripovijesti *Ivan i Bašo* govori o negodama i doživljajima Bunjevaca Ivana i Baše u raznim prilikama poslije Prvog svjetskog rata s jakom prosvjetiteljskom notom. Rajić je od 1921. do 1941. objavio 16 ovakvih crtica u novinama i u kalendaru *Subotička Danica*, a dvije je uvrstio u zbirku *Bunjevčice*.

Kao sakupljač bunjevačkih narodnih pjesama Rajić je objavio dvije knjige *Narodno blago* (Subotica, 1912. i 1923.).

Najveće književno djelo Blaška Rajića je ep u 24 pjevanja *Slava* koji je napisao 1941. i 1942. dok je bio interniran u franjevačkom samostanu u Budimu. Rukopis Rajićevog epa objavljen je tek 1998. godine. Ep *Slava* u 24 pjevanja ima oko 4.000 stihova deseteraca.

Blaško Rajić je tekstove objavljivao pod različitim imenima i pseudonimima, među kojima su: Blaško Rajić, Blaž Raić, R. B., p. b., B. Sivić, Ilovac.

Djela

Šta obećaje crvena demokracija? A šta daje?, Subotica, 1908.

Velika duhovna manna ili duše hrana u molitvama i pismama za kršćane katolike, Subotica, 1908.

Pridslava, pripovijest iz početka kršćanstva, Subotica, 1910.

Narodno blago, narodne pjesme i poslovice, Subotica, 1912.

Betlehem, pastirska igra u tri čina, Subotica, 1913.

Narodno blago, zbirka narodnih pjesama i poslovice, svatovske pjesme, Subotica, 1923.

Stari mirotvorci, pripovijest iz doba apostolskog, Subotica, 1925.

Našim šorom, pripovijesti, Subotica, 1928.

O ženidbi, (s Lajčom Budanovićem), poduka, Subotica, 1928.

Bunjevčice, crtica iz života bunjevačkih Hrvata, Zagreb, 1936.

Slava, ep u 24 pjevanja, Subotica, 1998.

Odlikovanja i priznanja

Za svoj uzoran svećenički život i pastoralni rad Rajić je odlikovan s nekoliko crkvenih časti. Imenovan je papinskim prelatom, a zatim apostolskim protonotarom, što je najviše odlikovanje koje može dobiti jedan svećenik. Dugo godina je vršio i uglednu službu generalnog vikara Bačke apostolske administrature.

U Subotici je jedna ulica nazvana njegovim imenom, u Mjesnoj zajednici Prozivka.

Bista Blaška Rajića nalazi se u središtu grada Subotice, kao i u crkvi sv. Roka na koju se redovito postavljaju žitni vijenci prigodom *Dužijance*.

Priredili: Katarina Čeliković i Andrija Anišić

Kako prefarbati revoluciju?

*Priručnik za vođe u nestajanju i nastajanju
(crtice)*

Sigurno ste, makar jednom i makar u najužem krugu bliskih Vam osoba, izustili ono čuveno: »Da sam ja vlast, ma samo jedan dan«. I onda se iz Vas izlila nepregledna lista što biste sve promijenili, od migrantske politike, preko prava na rodnu ravnopravnost do vraćanja smrtno kazne. I onda se, naravno, potegla žestoka rasprava u kojoj su mjesta našli i **Putin** i **Trump**, i **Vučić** i **Orbán**, i uvođenje reciprociteta i zatvor za roditelje čija djeca gruvaju topovskim udarima.

E, kako Vi niste na vlasti – a i male su šanse da ćete to ikada biti – naputci koji slijede nisu za Vas, pa ih dalje ne morate ni čitati.

Primijetili ste odavno da se dio građana odmetnuo od Vas, a nedavno i da stoje u redovima i nešto potpisuju. Kako, međutim, »ne pušite isti duvan« – odnosno na suprotnim ste stranama i nisu Vam najjasnije njihove namjere – pametno bi bilo razmisliti o tome kakvi su Vam resursi na raspolaganju za otupljivanje njihovog sve izraženijeg nezadovoljstva. Kao prvo, nikada ne zaboravite da Vam se pri ruci uvijek mora naći nekakav *vučićević* preko kojega ćete javnosti priopćiti prvo što Vam padne na um. Recimo, što da ne, taj dio građana koji se otvoreno odmetnuo od Vas proglasiti neprijateljima države uz upotrebu najodvratnijih epiteta tipa »ustaše«, »mudžahedini«, »balije«, »teroristi«... i na licima otupjelih i zbunjenih čekati rezultate. Istovremeno, na svaku njihovu akciju organizirati svoju, koristeći sve raspoložive resurse, od ucjena poslom u državnim tvrtkama, preko podmićivanja u naturi do korištenja usluga javnih poduzeća koja se bave transportom ljudi i roba. Kako, međutim, ni *vučićević* nije sve-moguć, u pomoć pozvati i snage reda i mira da uspostave ravnotežu koja će obvezno biti na Vašoj strani. Ako, pak, i tamo ima komešanja, na slobodu pustiti najpristojnije patriote i junake koje ova zemlja ima i ograditi ih tako

da im ljudi bez problema mogu vidjeti maske i kapuljače dok s njima bezbrižno časkaju o egzistencijalizmu i lijepoj književnosti.

Primijetili ste i da su se u gradu na čijem ste čelu odjednom odnekud pojavili ustaše, ali i da su građani odmetnuti od Vas formirali nekakve zborove, pa – osim ptičjeg mlijeka – traže i raspisivanje izbora za savjete mjesnih zajednica namjesto sadašnjih, odavno istruljelih zbog isteka roka trajanja. Uz njih su, naravno, i bitange i fukare svih vrsta koji u svojoj zaslijepljenosti ne vide kako je devastacija uže i šire jezgre grada zapravo jedini ispravan put ka njegovom prosperitetu. Ohrabreni uspjesima koje svakodnevno na svim poljima postiže Vaš uzor, najbolji izbor za Vas je da kao osobni putokaz izaberete Sveto Trojstvo, zanemarujući pritom čak i svoje najbliže.

Primijetili ste i da su drugi primijetili da Vam je istekao mandat pa odmetnuti od Vas ne rade ništa drugo do li, »ko nimac tra-la-la«, samo ponavljaju izbori, pa izbori. Naučeni na podršku s državnih jaslala i Vama je na raspolaganju set mjera koje će Vas osobno zaštititi, od kojih je pravosudni posljednji ali i najjači. Kao deklarirani demokršćanin za to ćete vrijeme skromno, ali zato stalno, ponavljati da ste jedini relevantan čimbenik u Vašoj maloj zajednici i... Čekati. Čekati koliko god bude trebalo, pa bilo to i do konačnog raspleta, recimo koncem ove godine.

Primijetili ste i da Vam podređeni gundaju, a da pritom ne shvaćaju odgovornost koju postavljanje sa sobom nosi. Žale se na uvjete rada, sigurnost i higijenu u objektima, niske plaće, organizirana putovanja u radno vrijeme i mimo njega, pa onda »pazi s kim se družiš i kuda se krećeš«... A ne shvaćaju koliko je rukovodeći položaj zapravo krhak: jedan krivi korak, jedan krivi »lajk« i karika o kojoj visi puca kao slama pod prstima. Ako Vas, dok o tome razmišljate, i uhvati nesigurnost, ne dopustite da ona dugo traje. Namjesto razmišljanja o posljedicama (»što će biti sutra?«), moralnim dvojbama (»kako se osjećaju podređeni, i oni su valjda ljudi?«) i sličnim tričarijama – jer one su za slabice – i Vi se možete ugledati na jače uzore koji su posvuda oko Vas: eno ih na televizijama, na naslovnim stranama; eno ih diljem svijeta, pa ako baš hoćete i povijest Vam nudi nebrojeno primjera.

Jedino bitno za sve vas – predsjednike, ravnatelje, šefove i sva ostala drmala – je da se ne osvrćete iza sebe jer za plakanje uvijek postoji sutra. Umjesto toga, na svaku primjedbu plebsa odgovorite hladno i racionalno: zatrpajte je novim problemom, izmišljenim ili stvarnim. Drugim riječima: na svako njihovo »pumpaj« ti nađi *vučićevića* da kaže »farbaj«.

Z. R.

Božićni koncert Katedralnog zbora *Albe Vidaković*

Zajedništvo u radosti

Na programu su bile božićne popijevke te djela Vidakovića, Händela, Couperina, Praetoriusa, Meursa i Glücka. Premijerno je izvedena skladba »Fanfare« Bele Anišića

Tradicionalni, 35. božićni koncert Katedralnog zbora *Albe Vidaković* održan je 29. prosinca u katedrali sv. Terezije Avilske u Subotici. Na koncertu je uz domaćine nastupio i zbor župe Uskrsnuća Isusova koji također ima svoju tradiciju božićnih koncerata.

Na početku koncerta posjetitelje, kao i sudionike, pozdravio je župni vikar **Imre Mester** koji se ujedno i zahvalio svim sudionicima programa koji, kako je rekao, ne samo da prenose radost Božića svojim darom glazbe, nego pružaju drugima mogućnost da uz glazbu i u zajedništvu otvore srca otajstvu Božića.

Uz ova dva zbora nastupio je i puhački trio kojeg su činili **Csongor Surján** (truba), **Vojin Janković** (rog) i **Nikola Domanj** (trombon), komorni sastav *Sonos* kojeg čine **Bogdan Rudinski** (blok flauta i orgulje), **Suzana Fraj Gondi** (gitara), **Marija Cvijin** (prim) i **Ivana Mačković** (prim). Kao solisti nastupili su **Kristina Matković** –

vokal, **Lucija Vukov** – flauta i u pratnji, kako solista tako i zbora, te **Kornelije Vizin** na orguljama.

»Ovim koncertom nastavljamo tradiciju koju su započeli moji prethodnici i koja traje evo punih 35 godina. Ove godine u goste smo pozvali zbor župe Uskrsnuća Isusova, koji su se pridružili s nekoliko kompozicija, odnosno mogu reći da smo napravili presjek vokalno-instrumentalnih skladi. Premijerno je izvedena skladba koju potpisuje **Bela Anišić**, a koju je izveo puhački trio. Naime, ta skladba je nastala dan prije koncerta i urađena je na temu božićne pjesme *Narodi nam se*, a želja nam je bila da *Fanfare* na ovu temu otvore koncert. Kompletan program je presjek skladbi koje su izvođene ranijih godina na božićnim koncertima, ali su sada u drugačijim obradama. Zašto zbor župe Uskrsnuća Isusova? Mene osobno djetinjstvo veže za ovu župu, Ivana koja tamo svira i vodi zbor je bila moja učenica pa je tako to neki spoj

koji se provlači već duži niz godina. Crkvena glazba nas sve veže, a budući da oni lijepo rade i trude se, odlučili smo ove godine skupa pripremiti koncert. Još jedan od razloga je i to što ima puno događanja i koncerata pa smo odlučili ujediniti snage. To je, rekao bih, dobro i za publiku, a i za nas izvođače. Očita je potreba za ovakvim koncertima jer je publika ponovno ispunila katedralu», kaže **Miroslav Stantić**.

»Prošle godine, kao i prijašnjih, imali smo samostalni koncert. Nekako je u prosincu puno koncerata i događa-

nja i otuda se rodila ideja da napravimo zajednički koncert s obzirom na to da je Božić sam za sebe svetkovina zajedništva. Onda je nekako i nama bilo logično prihvatiti ovaj poziv i skupa osmisliti program. Zbor Usrkuća Isusova ima svoju tradiciju, s malim prekidima, ali nastojimo raditi i graditi kontinuitet. Naš zbor redovito predvodi i pjevanje na svetim misama i mogu reći da nam je župa živa i da imamo puno mladih koji su uključeni i koji rado pjevaju ili sviraju. Tako smo i ove godine za Božić formirali tamburaški orkestar s gotovo 30 tamburaša koji su svirali i na polnoćki i na sam dan Božića, pa i na sv. Stipana. Trudimo se sačuvati tradiciju koja postoji u našoj župi već duži niz godina«, kaže Ivana Mačković.

Na programu su izvedene božićne popijevke iz Gradišća, Poljske, Međimurja, Mađarske i Francuske, a izvedena su i djela **Vidakovića**, iz opusa *Cithara ocrochorda 1723.*, **G. F. Händela**, **F. Couperina**, **M. Praetoriusa**, **T. Meursa**, **C. W. Glücksa**. Premijerno je izvedena skladba *Fanfare Bele Anišića*, kojom je koncert otvoren.

Koncert su pripremili i njime dirigirali: Miroslav Stantić (Katedralni zbor *Albe Vidaković*) i Ivana Mačković (zbor župe Uskrsnuća Isusova).

Ž. V.

Godišnji susret *betlemaša* u Surčinu

Običaj koji donosi radost i veliku čast

Običaj je uvršten u Katalog nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji, a predana je i prijava za njegov upis na Listu elemenata nematerijalnog kulturnog naslijeđa Republike Srbije

U organizaciji Hrvatske čitaonice *Fischer*, u crkvi Presvetog Trojstva u Surčinu 4. siječnja održan je susret *betlemaša*. Ovo je peti susret *betlemaša* u organizaciji surčinske udruge koji se održava u okviru manifestacije *Božić u Surčinu*. Sudionici ovogodišnjeg susreta su, osim *betlemaša* iz Surčina, bili gosti iz Novog Slankamena i Novih Banovaca, mjesta u Srijemu gdje se ovaj običaj također prakticira. Tijekom susreta, domaćini i gosti prisutnima su predstavili običaj *betlemaša*.

Inače, običaj je uvršten u Katalog nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji koji je nastao kao plod višegodišnjeg istraživanja koje je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata provodio s Filozofskim fakultetom u Zagrebu, Odsjekom za kulturu, antropologiju i etnologiju, drugim institucijama i pojedincima.

Nematerijalno naslijeđe

Betlemaši izvode igrokaz o susretu triju kraljeva Gašpara, *Melhiora* (Melkior) i Baltazara s *Irod* (Herod) koje-

ga ispituju o novorođenom Mesiji, navješćajući rođenje Isusa Krista. Peti susret *betlemaša* u Surčinu svečano je otvorio surčinski župnik fra **Péter Dezső**. Predsjednica udruge *Fischer* **Katica Naglič** pozdravila je prisutne i sve one koji su doprinijeli podizanju običaja *betlemaša* na veću razinu kao i donatore. Kako je istaknula, to je običaj koji podiže svijest ovdašnjih Hrvata o njihovom vjerskom i nacionalnom identitetu. Također, upoznala je prisutne s prijavom *betlemaša* na listu nematerijalne kulturne baštine Srbije kao nematerijalne baštine ovdašnjih Hrvata.

»Dokumentacija je predana Centru za nematerijalno kulturno naslijeđe u Etnografskom muzeju u Beogradu. Prema uputstvima, naknadno je dopunjena. Ona sadrži suglasnost aktivnih *betlemaša*, nositelja ovog običaja, suglasnost domaćina, fotografije i video materijal iz crkvi i kuća. Tijekom priprema dokumenata došla sam do saznanja da *betlemaši* aktivno žive u Novom Slankamenu, Novim Banovcima, Golubincima i Surčinu. Prema informacijama koje smo dobili, materijal je veoma bogat i ilustrativan i sada čekamo odgovor«, kazala je Naglič i dodala: »Kroz ovaj susret imali smo želju okupiti *betlemaše* koji su to nekada bili, dati im mogućnost da se druže i čuti je li se nešto promijenilo u prakticanju običaja. Susrete smo ubrzo proširili s gostima iz Srijema gdje se taj običaj također prakticira. Drago mi je

što je taj običaj danas u katalogu nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji. Susrete smo željeli podići na višu razinu i da osim kvantiteta podignemo i kvalitetu susreta. Nama kao udruzi taj običaj puno znači i to je jedan od naših velikih projekata«.

Župnik u Novim Banovcima vlč. **Dušan Milekić** istaknuo je važnost očuvanja ovog običaja:

»Ovaj običaj je predivna radosna vijest utemeljena na kršćanskom evanđelju, kršćanskoj poruci u središtu rođenja našeg Gospodina. Običaj ima svoju dušu, srce i vjeru. Nadam se da *betlemaši* osjećaju kada to čine i da

u dubini srca prepoznaju svoju čast i vrijednost biti tu. Dolazak *betlemaša* u crkvu ima svoju posebnost. Nadam se da će se taj običaj nastaviti i u budućnosti.

Dojmovi *betlemaša*

»Važno nam je da čuvamo našu tradiciju i kulturu«, kaže *betlemaš* iz Novog Slankamena **Darko Peka** i dodaje: »Ovo je vrijedan hvale susret gdje možemo prikazati sličnosti i razlike ovog običaja. Običaj ima jedan cilj, a to je nagovještaj rođenja Isusa Krista. Što se tiče ovog običaja u našem mjestu, tekst koji mi govorimo nije se mijenjao posljednjih 70 godina i ljudi s velikim oduševljenjem dočekuju *betlemaše*. Oni obiteljima donose mir i ljubav i prvi su čestitatori Božića.«

Andrija Gašparović iz Novih Banovaca *betlemaš* je trideset godina:

»*Betlemaši* u mojoj obitelji bili su moj djed, otac i stric. Još kao dijete radovao sam se Božiću i dolasku *betlemaša* i jedva sam čekao da porastem da im se priključim. Običaj se tijekom godina nije promijenio, samo što je danas manji broj kuća gdje idemo. Nekada ih je bilo 120, a danas 60 kuća. Želja nam je da se taj običaj održi.«

Betlemaš iz Surčina **Željko Majačić** potječe iz obitelji gdje su svi bili *betlemaši*, a tu tradiciju nastavio je i njegov sin.

»Ovaj običaj nam je jako važan zbog tradicije i okupljanja zajednice u većem broju. Želja nam je da ga održimo dokle god nas ima. *Betlemaši* se i danas prakticiraju u Surčinu i uvijek je išlo više grupa. Uvijek su to mladi

momci između 13 i 22 godine. Trude se posjetiti sve katoličke obitelji u Surčinu. Drago nam je što je tako i da običaj nikada nije prekinut.«

Pavle Beljan mladi je *betlemaš* iz Surčina:

»Meni je ovaj običaj lijep i rado idem s *betlemašima*. Pjevamo, glumimo i na Badnji dan idemo od kuće do kuće u Surčinu i naviještamo rođenje Isusa Krista. Drago mi je zbog ovih susreta prvenstveno zbog druženja i što se ovaj običaj ne prekida i nastavlja što je duže moguće.«

U povodu ovogodišnjeg susreta, članovi surčinske udruge izradili su drveni model *betlemaša*, izrađen po uzoru na *betlemaše* iz Surčina. Također, u crkvi je izložena lista s imenima 112 poznatih surčinskih *betlemaša* koja se svake godine dopunjuje. Osim njih, posebno mjesto zauzimaju i domaćini, svi oni koji ih s radošću dočekuju u svojim domovima.

S. D.

Darko Temunović, voditelj i urednik dnevnog programa Radio Marije u Subotici i član MZ Proroci

Mikrofon – glavni »radni alat«

»Kao vokalno-instrumentalni sastav puno smo nastupali na raznim festivalima, u crkvama, gdje sam uglavnom ja bio glavni vokal i tada započinje moj scenski nastup. Od tog perioda zavolio sam scenu kao takvu, a budući da su mi rekli da imam dobru dikciju, počeli su me angažirati za čitanja nekih tekstova na raznim događajima«

Slušatelji subotičke ispostave redakcije Radio Marije Srbije na hrvatskom jeziku prepoznaju ga po radiofoničnom glasu, a po svojoj ulozi voditelja dobro je poznat posjetiteljima i sudionicima raznih kulturnih i drugih manifestacija ovdašnje hrvatske zajednice. Ističe se i po svom autentičnom izgledu – dugoj crnoj kosi skupljenj u rep, a riječ je o Subotičaninu **Darku Temunoviću**, također dugogodišnjem članu nekadašnjeg Vokalno-instrumentalnog sastava, a sada Molitvene zajednice *Proroci*.

Gotovo dva desetljeća u *Prorcima*

Darko Temunović postao je član VIS-a *Proroci* krajem srednje škole, i to ubrzo nakon što je osnovan 2005. godine na inicijativu vlč. dr. **Marinka Stantića**.

»S obzirom na to da sam od malena bio u crkvi, kao i moji prijatelji iz tog okruženja, voljeli smo iste stvari, voljeli smo pjevati i skupa smo se učlanili. Kao vokalno-instrumentalni sastav puno smo nastupali na raznim festivalima, u crkvama, gdje sam uglavnom ja bio glavni vokal i tada započinje moj scenski nastup. Od tog perioda zavolio sam scenu kao takvu, a budući da su mi rekli da imam dobru dikciju, počeli su me angažirati za čitanja nekih tekstova na raznim događajima. Tako da mi je scenski nastup postao skroz normalan, malo treme uvijek ima, ali volio sam sa svojim darom koji mi je dao Bog, pridonijeti nekoj manifestaciji«, započinje svoju priču Darko.

Koncem 2014. godine, kada su *Proroci* izdali svoj prvi CD s 18 pjesama, na inicijativu članova sastava, umjesto vokalno-instrumentalnog sastava postaju molitvena zajednica.

»Ubrzo nakon izdavanja CD-a prijatelji su bili u Zagrebu na nekom koncertu i tad su na jednom susretu čuli priču o molitvenim zajednicama kada su i doživjeli svojevrsno obraćenje koje im je bilo divno i iznenađujuće. Tako da su htjeli to prenijeti ovdje u Suboticu kod nas i tada smo odlučili produbiti svoj duhovni život, upoznati više našu vjeru u Boga. Trenutno nas je 25-ero, ali je u planu proširenje same zajednice. Budući da smo godinu dana unatrag imali tematske susrete i formacije novih članova, u skorije vrijeme će se ljudi odlučiti žele li nam pristupiti i više se angažirati. Znači, otkako smo molitvena zajednica, ne nastupamo više toliko već je akcent na produblivanju duhovnog života. Svakog petka od 19 sati smo u župi sv. Roka gdje imamo molitvene susrete koji su otvoreni za sve«, kaže on.

Voditelj radijskih i kulturnih programa

Za Radio Mariju Darko je, kako kaže, vezan od studentskih dana u Novom Sadu, gdje je jednom tjedno s

društvom išao moliti kronicu. U subotičku ispostavu ovog radija pozvao ga je **Dario Marton** negdje 2017. godine.

»Kolega Dario me je pitao bih li za Radio Mariju želio snimiti neku emisiju. Pristao sam i počeo s emisijom *Priča iz pjesme* posvećenju tekstovima duhovnih pjesama, kako su nastale, kome su namijenjene. Nakon toga preuzeo sam još jednu emisiju koja je bila vezana za humanitarni rad. Potom mi je 2020. Dario ponudio mogućnost zaposlenja na radiju, što sam naravno prihvatio i evo od tada sam ovdje. Počeo sam kao voditelj programa, a kako nas je već duže vrijeme samo dvoje zaposlenih, radim sve – od vođenja, odnosno montiranja emisija do programiranja radijskog programa za cijeli tjedan. Sada sam voditelj i urednik dnevnog programa, a glavni urednik je vlč. **Dragan Muharem**«, navodi Darko, koji radi i u RTV-u *Subotica*.

»Također, od 2017. bio sam angažiran oko pola godine kao novinar na RTV-u *Subotica* u okviru televizijskog programa, da bi me od 2019. uključili u realizaciju radijskog programa na hrvatskom jeziku gdje i danas gotove priloge prevodim i snimam na hrvatskom«.

Kada je u pitanju voditeljska uloga, prisutan je i na sceni, tj. kao voditelj različitih događaja u okviru ovdašnje hrvatske zajednice.

»Dosta godina unazad vodim *Festival bunjevački pisma* uz neku od kolegica, također me Hrvatsko nacionalno vijeće angažira za vođenje programa nekog od praznika hrvatske zajednice, a ranije sam nekoliko puta vodio program za *Dužijancu*. Posljednje što sam vodio bio je božićni koncert Subotičkog tamburaškog orkestra«, kaže Darko Temunović, koji je devet godina (do kraja srednje škole) igrao folklor u HKC-u *Bunjevačko kolo*.

»Taj period mi je bio prekrasan, jer jako volim plesati, a posebno sam volio hrvatski folklor (Međimurje, Zagorje, Slavonija, Lika...) gdje ima jako puno pjevanja. Sjećam se, na mojoj prvoj turneji u Poznanu u Poljskoj, pjevali smo jednu pjesmu iz Like na nekom uzvišenju, s bakljama, i to je bilo fantastično.«

Dodaje kako potječe iz tipične hrvatsko-bunjevačke obitelji gdje su se njegovali svi običaji, posebice oni za božićne i uskrsne blagdane.

»Sjećanje na njih mi je prelijepo, a i danas ih se držim u svojoj obitelji. Za Uskrs, već dugo godina unazad, časna sestra **Silvana Milan** me u crkvi sv. Roka angažira za pjevanje psalama«, navodi na koncu Darko Temunović kojem je, kako se da zaključiti na temelju svih navedenih angažmana, mikrofon glavni »radni alat«.

I. Petrekanić Sič

Predstavljen natječaj za poljoprivrednike

Razgovor na terenu

Nakon što je 23. prosinca objavljen Javni natječaj za financiranje i provedbu projekta Program razvoja poljoprivrede hrvatske zajednice u Srbiji organizirane su tribine na kojima je poljoprivrednicima predstavljen natječaj i potrebna dokumentacija. Natječaj je raspisala Fondacija za razvoj hrvatske zajednice u Srbiji *Cro-Fond*, a financijer je Vlada Republike Hrvatske koja je izdvojila 500.000 eura, a prijave se mogu podnijeti do 23. siječnja.

Cilj ovog programa je razvoj hrvatske zajednice u Srbiji, jačanje konkurentnosti i modernizacija proizvodnje, jačanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Kroz ovaj natječaj financirat će se nabava opreme za ratarstvo, stočarstvo, povrtlarstvo, vinogradarstvo i voćarstvo, nabava opreme za višegodišnje nasade, oprema za preradu i pčelarsku proizvodnju.

Natječaj je predstavljen u Maloj Bosni, Tavankutu, Žedniku, Đurđinu, Verušiću, Bregu, Monoštoru, Somboru, Sonti i Vajskoj, a u vrijeme zaključenja ovog broja predstavljanje natječaja bilo je najavljeno i za Srijem. O natječaju je detaljno govorio upravitelj *Cro-Fonda* **Lazar Cvijin**, a na tribini su sudjelovali i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća i saborska zastupnica **Jasna Vojnić** i konzul savjetnik generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici **Zdravko Vincelj**.

Predsjednica HNV-a kazala je da je natječaj za poljoprivrednike nova potpora koja iz Hrvatske stiže pripadnicima hrvatske zajednice u Srbiji. Kako je rekla, natječaj jeste za poljoprivredu, ali prije svega za poljoprivrednike aktivne u hrvatskoj zajednici.

»Što to znači aktivni u zajednici? Ako imate priliku, upišite djecu u nastavu na hrvatskom jeziku, sudjelujte na

manifestacijama, budite aktivni u crkvi, sudjelujte na izborima za HNV i izborima u Hrvatskoj«, kazala je Vojnić.

Ona je pozvala poljoprivrednike da se prijave u što većem broju kako bi se pokazalo da je ovakva vrsta potpore iz Hrvatske opravdana i jer će već 2026. godine sredstva biti povećana.

Lazar Cvijin detaljno je govorio o natječaju i potrebnoj dokumentaciji. Kako je kazao, minimalni iznos sredstava je 500 eura, a maksimalni 10.000. Povrat je 90 posto, što znači da je obveza poljoprivrednika PDV i 10 posto od vrijednosti investicije. Povrat će poljoprivrednici dobiti u roku od sedam do deset dana od uplate dobavljaču opreme. Na natječaju će se priznavati računi za kupljene strojeve i opremu izdani poslije 1. lipnja 2025. godine.

Uz ostalu dokumentaciju bit će potreban dokaz o upisu u Poseban popis birača hrvatska nacionalne manjine, dokaz o pripadnosti hrvatskom narodu, te popunjen upitnik o aktivnostima u hrvatskoj zajednici. Oko 50 posto bodova nosit će aktivnost u hrvatskoj zajednici. U natječaju je objavljeno da su kriteriji za ocjenu projekata broj članova gospodarstva, mjesto prebivališta (selo ili grad), stupanj formalnog obrazovanja u području poljoprivrede, dob podnositelja prijave, aktivnosti u hrvatskoj zajednici i sudjelovanje na izborima za HNV 2018. i 2022. godine, no koliko će koji od kriterija nositi bodova još nije definirano.

Za poljoprivrednike je ovo bila prilika da postave pitanja i razjasne eventualne nedoumice. Jedno od pitanja bilo je može li se na natječaju sudjelovati ako su stroj ili oprema kupljeni na kredit. Prema riječima Cvijina, može. Poljoprivrednici su pitali i što s dokumentacijom koju od državnih tijela dobiju na ćirilici. Vojnić je posavjetovala

Bereg

Verušić

Mala Bosna

poljoprivrednike da traže dokumente na hrvatskom ili latinici, ali će prihvatljivi biti i dokumenti na ćirilici. Kako je jedan od dokumenata koji se prilaže i dokaz o izmirenju poreza na imovinu pitanje je bilo je li dokaz o plaćanju poreza sporazum o reprogramu duga. Kako je odgovorio Cvijin, takav dokument je prihvatljiv. Odgovarajući na pitanje kako se tretiraju salaška naselja, kao ruralno ili gradsko područje, Cvijin je odgovorio da će salaška naselja biti bodovana kao seoska sredina.

Tekst Javnog poziva dostupan je na internetskoj stranici Hrvatskog nacionalnog vijeća, u rubrici natječaji.

Na kraju predstavljanja natječaja za poljoprivredu predsjednica HNV-a najavila je potporu iz Hrvatske za socijalni program za koji će hrvatska Vlada izdvojiti 500.000 eura.

Prije provođenja tog projekta bit će potrebno uraditi registar socijalnih potreba gdje se očekuje pomoć udruga i župa. Kako je kazala Vojnić, socijalni program bit će realiziran slično kao program »Zaželi« koji se provodi u Hrvatskoj, a kroz koji se pruža skrb i podrška u vlastitom domu starim i bolesnim.

Ona je također pozvala sve koji još nemaju hrvatsko državljanstvo da prikupe dokumentaciju i podnesu zahtjev. Državljanstvo Hrvatske omogućava glasovanje na izborima u Hrvatskoj. Kako je rekla Vojnić, cilj je da na narednim izborima u Hrvatskoj glasuje oko 3.000 birača.

Z. V.

»Godine novog preporoda«: 50 godina od smrti Vjere Alliger (1898. – 1976.)

Glumica i operetna pjevačica iz Stare Pazove

Početak godine, 3. siječnja, navršilo se 50 godina od smrti glumice, operetne pjevačice i dramske šaptačice **Vjere Alliger** (1898. – 1976.). Rođena je 25. siječnja 1898. u Staroj Pazovi. Potječe iz trgovačke obitelji **Dollinay (Dolinaj)**. Završila je nižu srednju školu i trgovački tečaj.

U početku je nastupala kao amaterska glumica u hrvatskim i slovačkim družinama u Staroj Pazovi. Nakon uspješnih nastupa u amaterskim predstavama dobila je 1931. glumački i šaptački angažman u Osijeku. Nastupala je pod djevojačkim prezimenom Dollinay do 1934. kada se udala za **Amanda Alligera** (1904. – 1990.), hrvatskoga filmskog i kazališnog glumca, opernog pjevača i pisca.

Bila je članica Hrvatskoga narodnog kazališta u Osijeku od 1931. do 1941., zatim šaptačica u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu do 1945., nakon čega je do umirovljenja 1951. opet nastupala u Osijeku.

Od važnijih dramskih uloga izdvajaju se Vera (**Bruno Frank**, *Komedija s biserom*), Florence (**Edwin Burke**, *Ono što se zove ljubav*), Eleonora (**Aldo de Benedetti**, *30 sekunda ljubavi*) i Djevojka na svadbi (Henrik Ibsen, *Peer Gynt*), a od operetnih Barbara (**Járe Beneš**, *Na zelenoj livadi*), Šjora Petrunjela (**Ivo Tijardović**, *Mala Floramyje*), Madame Hanah (**Franz Lehar**, *Frederika*). Preminula je u Zagrebu 3. siječnja 1976.

Izvor: *Biografski leksikon Hrvata istočnog Srijema (Mario Bara)*

Gupčev bal

HKPD «Matija Gubec» organizira **XVII. »Gupčev bal**, koji će se održati 7. 2. 2026. godine u velikoj dvorani Doma kulture u Donjem Tavankutu. Goste očekujemo od 19.00 sati.

Za dobru zabavu pobrinut će se **TS »Biseri«** iz Subotice te **TS »Asta«** iz Požege.

Cijena ulaznice je 3200 dinara, u koju su uračunati večera i neograničena konzumacija pića.

Rezervacija ulaznica na broj **+381 64 2015274** (Kristina Tokodi Križan)

Bunjevačko prelo u Zagrebu

Tamburaški ansambl **Ruže**

HKC Bunjevačko kolo, Subotica

7. 2. 2026., 19 sati
Restoran Heart by Lido
(Aleja Matije Ljubeka 25)

Logos: Fina, JANAF, Podravka

GLUMICA PROFESORNIH IZVATA U OSJEKU, ZAGREBU I KARLOVCIMA

Dvobroj časopisa *Nova riječ* 1-2 za 2025. godinu

Književnost, umjetnost i baština

Dvobroj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* 1-2 za 2025. godinu na 304 stranice donosi tekstove o recentnoj književnoj i umjetničkoj produkciji, ali i o temama iz književno-umjetničke baštine, upotpunjene grafičkim priložima akademskog slikara i grafičara **Ivana Balaževića**, porijeklom iz Tavankuta.

Jubilej i kratke priče

Ovogodišnje izdanje časopisa otvara cjelina **Josip Andrić i proslava 1000. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva**. Kako je Hrvatski sabor 2025. godinu proglasio Godinom obilježavanja 1100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva, u ovoj cjelini **Ivan Stipić** i **Katarina Čeliković** donose priloge **Josipa Andrića** o proslavi tisućite obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva.

Nova riječ za 2025. u rubrici *Nagrađene kratke priče natječaja Matoš* donosi priče nagrađene na javnom natječaju za najbolju neobjavljenu kratku priču nadahnutu životom i djelima **Antuna Gustava Matoša**. Najboljom je proglašena priča zagrebačke književnice **Božice Brkan** *Selfie s Matošem*. Drugo mjesto pripalo je zagrebačkom književniku **Tomislavu Šovagoviću** za priču *Ljubomora*, dok je trećenaagrađeni književnik **Mario Surjak** iz Ivanca za priču *Štand domovine godine 202**.

Književna susretanja

Rubrika *Književna susretanja* donosi pjesme hrvatskih pjesnika u Mađarskoj. U ovoj rubrici zastupljeni su pjesnici **Jolanka Tišler**, **Marija Fülöp Huljev**, **Angela Šokac Marković**, **Stjepan Blažetin** i **Franjo Pajrić**.

Građa hrvatske književnosti u Vojvodini stalna je rubrika koja donosi tekst **Lajče Perušića** o pohodima somborskog hodočasnika **Andrije Palkovića** u Bistricu.

Rubrika *Balint Vujkov od legende do izabranih djela* donosi tekst **Mirka Čurića** *Pisani svijet Balinta Vujkova*, tekst *Kraljevi u bajkama Balinta Vujkova* **Zlatka Romića** kao i tekst *Od Balinta u Petoj do Muzeja zaboravljenih priča* **Katarine Dinješ**.

Rubrika *Kritička iščitavanja hrvatske književnosti u Vojvodini* donosi tekst **Nevena Ušumovića** *Lijerka Damjanov-Pintar: Zagrebačka Subotičanka i hrvatske književne devedesete*. O pjesmama i pripovijestima **Janka Tombora** u tekstu *Izabrana djela svećenika, pjesnika i političara Janka Tombora* piše Mirko Čurić. **Darija Matačić Agičić** piše o knjizi pjesama **Nevene Mlinko Magma**. *Imaju li bački Hrvati svoje iseljništvo* tekst je **Lajče Perušića** o iseljništvu hrvatske dijaspore poglavito u Hrvatsku.

Hrvatska knjiga u 2024. također je redovita rubrika *Nove riječi*. *Knjižničarev izbor: 10 hrvatskih knjiga iz 2024. godine* za ovu je rubriku priredio stalni suradnik *Nove riječi* **Neven Ušumović**. Knjišku produkciju Hrvata u Srbiji 2024. – 2025. prikazuje **Davor Bašić Palković**, a ona u ovom razdoblju broji četrdeset i šest naslova monografskih publikacija i dvanaest periodičnih.

Tragovi umjetnika

Cjelina *Tragovi umjetnika* donosi tekst **Davora Bašića Palkovića** o subotičkom filmskom autoru **Stipanu Milodanoviću**, jednom od začetnika niskobudžetne videoprodukcije u Srbiji, a **Branimir Kopilović** piše o društveno-političkoj situaciji u vrijeme podizanja spomenika caru Jovanu Nenadu u Subotici. O dvjema

plaketama čuvanim u Subotici, izrađenim, najvjerojatnije, povodom obilježavanja Tisuću godina Hrvatskoga Kraljevstva piše **Ljubica Vuković Dulić**.

U cjelini *Čitanja književne produkcije* nalazi se 20 prikaza knjiga suvremenih autora iz područja književnosti i publicistike. Autori tekstova u ovoj cjelini su: **Žarko Milenić**, **Nevena Baštovanović**, **Katarina Čeliković**, **Davor Bašić Palković**, **Zlatko Romić**, **Ivana Andrić Penava**, **Branimir Kopilović**, **Natalija Stantić**, **Klara Dulić Ševčić**, **Zlata Vasiljević**, **Tamara Štricki Seg** i **Zoltan Sič**.

Kulturno-društveni dokumentarij (prosinac 2024. – studeni 2025.) završno je poglavlje časopisa koje je i ovoga puta priredila **Bernadica Ivanković**.

Projekt izdavanja časopisa *Nova riječ* podržan je od Ministarstva kulture i informiranja Republike Srbije i Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

(ZKVH)

Sumiranje 2025. godine

Događaji koji su obilježili kulturu u Hrvatskoj

Otvorenje HNK2 i obnovljenog Atelijera Meštrović, uspjeh hrvatskog filma *Čovjek koji nije mogao šutjeti*, novi prijevod Biblije, uvođenje Kulturne iskaznice za mlade te niz programa u povodu 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva, obilježili su 2025. godinu u području kulture.

Tijekom 2025., koju je Hrvatski sabor proglasio godinom obilježavanja 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva, održan je niz kulturnih događaja i znanstvenih skupova kojima je prikazan kontinuitet hrvatske državnosti, kulture i jezika.

Središnji događaj obilježavanja bila je izložba *U početku bijaše kraljevstvo* u Galeriji Klovićevi, koja je s više od 400 artefakata predstavila ključne trenutke hrvatske povijesti od doseljenja Hrvata do 1925. godine.

Izložba u Etnografskom muzeju u Zagrebu ponudila je suvremenu interpretaciju predaje o krunidbi kralja **Tomislava**, u splitskoj palači Milesi mogla se pogledati izložba posvećena spomeniku kralju Tomislavu u Zagrebu, djelu **Roberta Franješa Mihanovića**, a u Arheološkom muzeju u Splitu koncem godine otvorena je izložba posvećena splitskim crkvenim saborima 925. i 927. godine. Objavljen je i niz knjiga, pa je tako Školska knjiga objavila povijesni roman **Hrvoja Hitreca** *Rex Croatorum Tomislav*, a Matica hrvatska knjigu na engleskome jeziku *Tomislav, Croatia's First King – A Journey into Croatia's Medieval Past, 1100 Years On*, koju je uredila **Mirjana Polić Bobić**.

Nastavak obnove muzeja

Obnova od potresa zagrebačkih muzeja i izložbenih prostora nastavila se i u 2025., no pred sam kraj godine jedan od njih je i otvoren – gornjogradski Atelijer Meštrović koji donosi novi stalni postav utemeljen na ostavštini jednog od najvećih hrvatskih umjetnika **Ivana Meštrovića**.

Unatoč tome nije manjkalo izložbenih aktivnosti u muzejima i galerijama koje su postavljale izložbe umjetnika svih generacija i izričaja i nerijetko su se izmjenjivale u tjednom ritmu.

Galerija Klovićevi dvori ugostila je i monografsku izložbu ove godine preminulog kipara **Mire Vuće**, koja je

Foto: HINA/Denis Cerić

nakon duljeg razdoblja donijela presjek više od pedeset godina njegova stvaralaštva.

Muzej suvremene umjetnosti priredio je veliku retrospektivnu izložbu **Andreje Kulunčić** *Činiti svijet boljim mjestom*, prvu cjelovitu samostalnu prezentaciju njezina društveno angažiranog opusa.

Art Explora Festival, putujući festival u suradnji s lokalnim institucijama diljem Mediterana na prvom svjetskom brodu-muzeju, prvi put pristao je i u Hrvatskoj, u Rijeci, a njegove je brojne programe posjetilo oko 21 tisuću posjetitelja.

U istom gradu, u Muzeju moderne i suvremene umjetnosti, bila je otvorena i izložba **Mirka Ilića** *Time After Time After Time*, koja je predstavila njegove radove s područja grafičkog dizajna, ilustracije i stripa nastale od druge polovice sedamdesetih do danas.

Filmska produkcija

Najveći međunarodni uspjeh hrvatskog filma u protekloj godini ostvario je kratkometražni igrani film *Čovjek koji nije mogao šutjeti* **Nebojše Slijepčevića**, koji je nakon osvojene *Zlatne palme* u Cannesu 2024., prve za hrvatski film od osamostaljenja, bio nominiran i za *Oscara* u kategoriji kratkog filma.

Najgledaniji hrvatski film koji je 2025. prikazan u kinima je, prema podacima web stranice box office hr., *Dru-*

gi dnevnik *Pauline P. Nevena Hitreca*, sa 71.598 tisuća gledatelja.

Nakon njega slijedi *260 dana Jakova Sedlara*, sa 63.814 gledatelja, a na trećem je mjestu igrano-dokumentarni film *Fiume o morte Igora Bezinovića*, koji je pogledalo 38.579 tisuća ljudi, čime je postao najgledaniji hrvatski dokumentarac od osamostaljenja Hrvatske.

Svjetsku premijeru imao je na festivalu u Rotterdamu gdje je osvojio glavnu nagradu festivala i nagradu kritike FIPRESCI, a konkurrira i za nagrade Europske filmske akademije, kao najbolji europski te dokumentarni film. Bio je i hrvatski kandidat za *Oscara*.

Otvorenje HNK2

Jedan od najvećih kulturnih događaja u 2025. bilo je otvorenje nove scene Hrvatskoga narodnog kazališta u

Foto: HINA/HNK

Zagrebu – HNK2 u Adžijinoj ulici, čime je riješen desetljetni problem nedovoljnoga kapaciteta matične zgrade.

Nova suvremena pozornica svečano je otvorena 3. studenoga programom *Slava umjetnosti 2.0*, kao interpretacijom programa kojim je otvorena i zgrada matičnog kazališta 1895. godine.

HNK2 ima oko 320 mjesta s pomičnim tribinama, na novoj će se pozornici izvoditi premijerne i reprizne dramske predstave, komornije opere i suvremeni baleti, a omogućit će i gostovanja.

Zagrebački je teatar u povodu 130. obljetnice dobio i bogatu monografiju *Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu* koja na 750 stranica prikazuje povijest toga kazališta i njegove dosege od vremena kada je osnovano pa sve do danas.

I Zagrebačko gradsko kazalište Komedija, u povodu 75. obljetnice djelovanja, dobilo je bogatu monografiju

koja na 332 stranice dokumentira povijest jednoga od najprepoznatljivijih zagrebačkih kazališta.

Na kraju godine pola stoljeća suradnje obilježavaju Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog i Kazalište Komedija programom *Praznik mjuzikla* kojim žele podsjetiti na neke od najvažnijih trenutaka iz svoje povijesti, uz ostalo 50 godina od praižvedbe prve hrvatske rock-opere *Gubec-beg*.

Veliku obljetnicu, 140 godina postojanja, obilježio je i HNK Ivana pl. Zajca u Rijeci petodnevnom programom koncertom rujna u kojemu su se publici predstavila sva četiri kazališna ansambla.

Novi hrvatski prijevod Biblije

Posebno vrijedan nakladnički pothvat u 2025. je objavljivanje novoga hrvatskoga prijevoda Biblije, koju su uredili **Božo Lujčić** i **Mato Zovkić**. Riječ je o prvom cjelovitom katoličkom prijevodu Svetoga pisma prevedenom izravno s izvornika – hebrejskoga, aramejskoga i grčkoga – oblikovanom tako da bude vjeran izvorniku, a istovremeno pristupačan suvremenom čitatelju. Na prijevodu su radila 23 prevoditelja, pri čemu je Božo Lujčić uredio knjige s hebrejskog i aramejskog, a Mato Zovkić knjige s grčkog jezika. Redaktor za hebrejski jezik bio je **Kotel Da-Don**, dok su hrvatsku jezičnu stilizaciju obradili **Marko Alerić** i **Boris Beck**. Novi prijevod Biblije objavili su Hrvatsko biblijsko društvo iz Zagreba, splitska nakladna kuća *Verbum* i *Naša ognjišta* iz Tomislavgrada.

Brojna nova izdanja hrvatski su nakladnici tradicionalno, uz mnoga zapažena gostovanja, predstavili na nizu književnih festivala i sajмова, od Zagreb Book Festivala i Panonskog festivala knjige u Osijeku u svibnju, Festivala europske kratke priče u lipnju, Festivala svjetske književnosti, riječkoga Vriska i splitskoga Mediteranskog festivala knjige u rujnu, pa sve do vrhunca nakladničke sezone u studenome na Interliberu i Sajmu knjige u Puli.

Kulturna iskaznica za osamnaestogodišnjake

Kultura će odsada biti dostupnija osamnaestogodišnjacima zahvaljujući programu *Kulturne iskaznice* u sklopu kojega će dobiti vaučer od 100 eura koji će moći iskoristiti za kulturne programe po svojem izboru.

Njime će moći kupiti knjigu, ulaznicu za kino, kazalište, izložbu, koncert klasične ili jazz glazbe, pretplatiti se na dnevne novine i slično.

Ministarstvo kulture i medija uvelo je *Kulturnu iskaznicu* kako bi mladu generaciju privuklo kulturi i učinilo je dostupnijom u svim dijelovima Hrvatske. Njezinim se uvođenjem, isto tako, potiče one koji stvaraju kulturne sadržaje da se približe toj dobnoj skupini.

(Hina)

OD BIBLIJE DO NARODNE TRADICIJE

Susret Vertepe i Betlemaša

Na susretu učestvuju:

**Vertepi i Betlemaši iz nekoliko mesta u Sremu
Betlemari iz Tavankuta
Betlemaši sa prostora Slavonije**

**Nedelja 18. januar 2026.
sa početkom u 17h
Hrvatski dom Slankamen
Cara Dušana 163
Novi Slankamen**

*Ulaz: Dobrovoljni prilog
koji će biti prosleđen
u humanitarne svrhe*

Pokrovitelj susreta:

Središnji državni ured za Hrvate
izvan Republike Hrvatske

HKC *Bunjevačko kolo*

Veliko prelo 2026. u Subotici

HKC *Bunjevačko kolo* organizira *Veliko prelo 2026.* koje će biti održano u subotu, 31. siječnja 2026., u dvorani Tehničke škole *Ivan Sarić* u Subotici, s početkom u 20 sati. Doček gostiju je od 19 do 20 sati, kada počinje službeni dio programa.

Tijekom programa goste će zabavljati tamburaški ansambli *Hajo* i *Ruže*, a nastupit će i izvođački folklorni ansambl Centra. Biti će pročitana najljepša *preljska*

pisma, a birat će se i najljepša prelja s pratiljama. Cijena ulaznice je 3.800 dinara. U cijenu je uključena večera i piće. Svaka ulaznica sudjeluje u bogatoj tomboli.

Sve informacije u vezi s rezervacijom i kupovinom karata mogu se dobiti u uredu HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici ili na telefon: 064/659-08-29 ili 024/555-589, radnim danima od 8 do 14 sati.

Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo* i Organizacijski odbor *Velikog prela* objavljuju

NATJEČAJ
za izbor **Najljepše prelje**
Velikog prela 2026. godine

Prijavu za natječaj moguće je predati putem e-mail adrese hkcbunjevackokolosubotica@yahoo.com, s naznakom za »Veliko prelo 2026. – natječaj za Prelju« ili putem Facebook stranice *HKC Bunjevačko kolo* (u Inbox). Uz prijavu potrebno je dostaviti: ime i prezime, mjesto stanovanja, godinu rođenja i kontakt telefon. Prelja za izbor na *Velikom prelu* mora biti obučena u bunjevačku narodnu nošnju; za sve zainteresirane možemo pomoći oko izbora nošnje. Natječaj je otvoren do 28. siječnja 2026. godine.

Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo* i Organizacijski odbor *Velikog prela* objavljuju

NATJEČAJ
za najbolju **Preljsku pismu Velikog prela 2026. godine**

Napisane preljske pisme potrebno je dostaviti na e-mail adresu: hkcbunjevackokolosubotica@yahoo.com ili poštom na adresu HKC-a *Bunjevačko kolo*, Ulica Preradovićeveva br. 4, 24000 Subotica, s naznakom za »Veliko prelo 2026. – natječaj za Preljsku pismu«. Uz prijavu je potrebno napisati tko je autor pjesme i kontakt telefon, adresu i e-mail. Pjesma treba biti napisana na hrvatskom jeziku ili na ikavici s temom koja je prigodna uz prelo, zimu, blag dane, bunjevačke običaje i tomu slično. Povjerenstvo za izbor *Preljske pisme* informaciju o tome tko su autori pjesama dobija tek nakon izbora pobjednika. Natječaj je otvoren do 24. siječnja 2026. godine.

Kalendar za ovu i podsjetnik na prošlu godinu

Sredinom prosinca iz tiska je izašao kalendar *Subotička Danica*, najstarija periodična publikacija na hrvatskom jeziku.

Danica na nešto više od 260 stranica donosi uz kalendar i svojevrsni pregled godine koja je za nama. Kako je i urednik *Danice* vlč. **Josip Štefković** rekao, ulazimo u još jednu novu godinu s osjećajem zahvalnosti i poniznosti.

»Naša se *Danica*, koja od 1884. godine prati život naše Crkve, našega kraja i puka, ponovno nalazi u vašim rukama – kao svjedočanstvo vjernosti, kulture, povijesti i nade. I upravo je *nada* riječ koja je obilježila proteklu, jubilejsku 2025. godinu«, rekao je vlč. Štefković.

Kao i prethodne, i ova *Danica* ima svoja poglavlja iza kojih stoje ljudi koji su na njoj radili. Uredničko vijeće čine: **Stjepan Beretić, Katarina Čeliković, Terezija Sekereš, Vesna Huska** i **Marko Tucakov**.

Kako nalaže stoljetna praksa, na prvim stranicama *Danice* je katolički i pravoslavni kalendar, te prostor za bilješke. Na dnu stranice kod svakog mjeseca su i stare, mudre izreke, koje nagoviještaju što nas čeka tijekom godine, poput: »Vedri li se travanj noću, škodi vinu k'o i voću« ili za listopad: »Kakvo sjeme, takav plod«.

Rubriku *Papa govori Crkvi i svijetu* priredio je mons. dr. **Andrija Anišić**, a donosi Deset citata pape **Lava XIV.** iz prvih 100 dana pontifikata kao i papinu pobudnicu o služenju siromašnima. Neizostavna rubrika u *Danici* je *Duhovnost* koja čitatelje u ovogodišnjem izdanju informira o 100. godišnjici proglašenja crkvenim naučiteljem sv. Ivana od Križa. Tu je i prilog raspravi o jeziku u liturgiji i načinu pričešćivanja *Što je važnije?*, tekst *U školi molitve pape Benedikta XVI., Upozorenja, Zašto (ne) ići u Crkvu?* – *Između sablazni i svetosti, Pjesma Crnoj Gospi, Čuvari horizontale, Pogled k Isusu*, kao i *Naš kandidat za sveca* – 150. godišnjica rođenja sluge Božjega o. **Gerarda Tome Stantića** OCD, a pisali su: o. **Mato Miloš**, mons. dr. Andrija Anišić, vlč. **Daniel Katačić**, o. **Zlatko Žuvela**, vlč. **Nebojša Stipić**, fra **Ivan Miklenić**, **Alojzije Firanj** i **Nataša M. Firanj**.

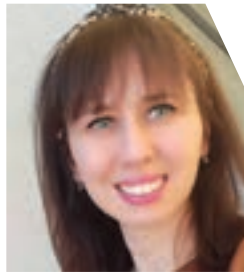
Narodno blago naziv je rubrike koja čitatelje sjeća na sve one pomalo zaboravljene običaje ovdašnjeg življa. Autorica teksta *Advent u Sontu prije i danas* je **Ruža Siladev**, a tu je i *Štivo za trenutke odmora*.

Svaka (»velika«) *Danica* u sebi ima i *Malu Danicu* koja je namijenjena najmlađim čitateljima, a priredila ju je **Katarina Čeliković**. Na nju se nadovezuje dio za mlade koji je uredila **Terezija Sekereš**.

Obiteljski razgovori naziv je rubrike koju uređuju **Vesna** i **Ladislav Huska**, a ove godine razgovarali su s brojnom obitelji **Sanele** i **Kristijana Molnara**, koji su u 2025. godini nagrađeni nagradom Katoličkog društva **Ivan Antunović**, koja se dodjeljuje obitelji s više djece.

Među stalnim rubrikama je i *Kultura* u kojoj o knjiškoj produkciji Hrvata u Srbiji piše **Davor Bašić Palković**. Rubriku *Da ih ne zaboravimo* uredio je **Lajčo Perušić**, a

Živjeti cijele godine božićno vrijeme

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

pisao je o bistričkom hodočasniku **Andriji Palkoviću** iz Sombora. *Povijesni kutak* donosi tekstove *Hrvatska u vremenu kralja Tomislava (910. – 928.)* dr. **Ivana Zubca**, te *Antun Vrančić – nadbiskup, diplomat i pisac* autora mons. Stjepana Beretića.

Rubrika *Obilježnice* donosi nekoliko svećeničkih obilježnica, dvadeset godina duhovnog festivala *HosanaFest* u Subotici i 1700 godina Nicejskog sabora. Slijede rubrike *Duhovna zvanja* i *Naši pokojnici*, te kronika značajnih događanja u Subotičkoj biskupiji *Od Danice do Danice*.

Cijela *Danica* prožeta je poezijom ovdašnjih autora, ali i fotografijama koje doprinose boljem sjećanju na ono što je obilježilo proteklu kalendarsku godinu. Brojni su tu još sadržaji koji se mogu čitati i na kojima se mogu zadržati, kako oni najmlađi, tako i najstariji čitatelji. Posljednja stranica *Danice* nije uobičajena fotografija neke od crkava Subotičke biskupije, nego fotografija novog pape Lava XIV., čiji je izbor obilježio proteklu godinu.

Kako je urednik rekao: »Neka vam ova nova *Subotička Danica* za 2026. godinu bude upravo to – svjetlo na početku dana, tihi pratilac, poticaj da ostanete glasnici nade u svojim obiteljima, župama, zajednicama i u društvu. Neka bude putokaz prema svemu što je istinito, lijepo i plemenito«.

Podsjetimo, *Subotičku Danicu* pokrenuo je svećenik **Pajo Kujundžić** daleke 1884. godine, a za vrijeme svog postojanja imala je nekoliko prekida u izlasku i to isključivo zbog ratnih i političkih neprilika. Izlazila je neprekidno od 1884. godine do Prvog svjetskog rata, tj. do 1914. Potom između dva svjetska rata od 1919. do 1941., i nakon Drugog svjetskog rata 1945. i 1946. godine. Potom su objavljena i dva izdanja za 1971. i 1972. Od 1984. *Subotička Danica* neprekinuto izlazi do danas. Glavni i dogovorni urednik od 1984. do 2018. godine bio je mons. Stjepan Beretić, a od 2019. na tome mjestu je vlč. Josip Štefković. Od 1994. godine *Subotička Danica* izlazi u nakladi Katoličkog društva (svojevremeno Instituta) *Ivan Antunović*. Može se kupiti u župama diljem Subotičke biskupije po cijeni od 400 dinara.

Ž. V.

Ove nedjelje blagdanom Krštenja Gospodinovog završava božićno vrijeme. Nakon blagdan-skog ozračja vraćamo se u svakodnevicu. Iz svog životnog prostora maknuli smo sve ono što nas je podsjećalo na proslavu Božića. Tako i naš život nastavlja uobičajeno, po starom. Ipak, ovaj nas blagdan i Božja poruka ove nedjelje podsjećaju da je ono što smo proslavili u božićno vrijeme početak našeg spasenja, te da zato ne smije ostati na razini tek neke proslave, nego treba biti stalno dio naše duhovnosti.

Isusovo krštenje

Nedjelja Krštenja Gospodinova podsjećaju na važan događaj s početka Isusova javnog djelovanja. Ivan Krstitelj, njegov preteča, poziva Izraelce na obraćenje, jer se vrijeme ispunilo, Mesija je blizu. Oni koji su prihvatili Ivanov poziv na promjenu to potvrđuju dolaskom na Jordan da ih Ivan krsti. Među njima dolazi i Isus. Ivan prepoznaje Mesiju kojega je najavljivao, te odbija krstiti ga, jer Mesiji ne treba obraćenje. Ipak, Isus inzistira. Njegovo krštenje je potvrda njegovog mesijanskog poslanja. Kada je izašao iz vode, Otac potvrđuje da je Isus onaj Sin kojega Izrael očekuje.

Dakle, Isus je onaj čije smo rođenje nedavno proslavili, onaj kojega svijet već na početku nije prihvatio, nego je rođen u štali, proganjan, bježao u Egipat, a ni sada kao odrastao neće bolje prolaziti, iako je narod stoljećima pripravljan za njegov dolazak. Pripravljeni ipak nisu bili spremni prepoznati Mesiju, jer im predrasude zatvaraju oči na ono što im Bog pokazuje kao očigledno.

U božićno vrijeme bili smo otvoreni prihvatiti Krista, dopustiti mu da se rodi u našim srcima. Željeli smo još od početka adventa pripremiti se za proslavu njegova rođenja, tako da mu pripravimo put, kao što Ivan

poziva. Ali kada se sklone lampice, borovi i jaslice, i mi kao da zaboravimo da je pripravljanje puta Mesiji do našeg srca cjeloživotni proces, a ne samo tek četiri tjedna godišnje. Otac ove nedjelje podsjeća da je Isus Sin, on je Spasitelj, zato cijele godine treba poravnavati putove do svoga srca za njegov dolazak. To je naše prihvaćanje spasenja, koje nam je darovano, ali ga moramo sami odabrati. Zato moramo cijele godine biti svjesni da se Božji Sin rodio za nas u štali, da kao jedan od nas, u svemu nama sličan osim u grijehu, razumije svu bijedu i težinu ljudskog postojanja. Zato nas želi spasiti. Njegova ljubav nije nešto trenutno, sladunjavo, u što mi pretvorimo proslavu Božića, ona je konkretna, ona se žrtvuje do smrti. Prihvatiti tu ljubav znači pripravljati Kristu put u svoje srce cijeli život, živjeti kao u božićnom vremenu u svako vrijeme u godini.

Bog nas sve jednako voli

Petar nam u Djelima apostolskim poručuje: »Sad uistinu shvaćam da Bog nije pristran, nego – u svakom je narodu njemu mio onaj koji ga se boji i čini pravdu« (Dj 10,34). Njegova je ljubav za sve jednaka. Ne samo da ne gleda iz kojeg smo naroda, nego njemu nije bitno ništa što mi ljudi često gledamo. Osobito očima važno: čast, moć, bogatstvo, porijeklo i slični kriteriji. Ono što u srcu imamo to je ono što Bog gleda. Spasenje se prihvaća srcem, ako činimo sve da Bog u njemu boravi. Tako se prihvaća Krist, Bog koji je za nas čovjekom postao. Zato kada završi božićno vrijeme, nemojmo zaboraviti tu veliku Božju ljubav koju nam je iskazao, nego nastavimo u svom nastojanju da mu se približimo i prihvatimo ono što nas je poučio već svojim rođenjem u štali.

Kapele i sakralni spomenici na Gornjem groblju u Apatinu

Kapela, mauzolej i zvonik – ostavština obitelji Weindl, Speiser i Grün

Strogom ljepotom i položajem unutar cjeline groblja ističe se mauzolej obitelji Ferdinanda Speisera, koji je proglašen spomenikom kulture. Na ovom groblju ističe se još jedan proglašeni spomenik kulture, kapela obitelji Weindl, izgrađena, netipično za katoličke grobljanske kapele, u neoklasicističkom stilu. Ka samom ulazu u groblje nalazi se treći spomenik kulture, visoki zvonik koji su dali izgraditi Adam i Theresia Grün

Apatinsko Gornje groblje formirano je 1814. na sjevernom obodu grada. Posvetio ga je 11. prosinca 1814. apatinski dekan preč. **Stjepan Vilov**, župnik u Sonti. Od tada postoji nepisano pravilo da se pokojnici iz Donje varoši (bliže Dunavu) i dijelova Apatina južno od današnje glavne ulice sahranjuju na Donjem groblju, a oni iz Gornje varoši na Gornjem. U početku je to bilo katoličko groblje, no povećanjem broja nekatolika postalo je mješovito. Danas su pretežito katolički karakter očuvale parcele bliže glavnoga ulaza, te uz ulice Matije Gupca i Grobljansku. Raskoš katoličkog naslijeđa apatinskih Nijemaca, te broj graditelja, klesara i kipara koji su bili na raspolaganju, rezultirala je impozantnim značajkama i velikom umjetničkom vrijednošću nadgrobničkih spomenika.

Stroga ljepota apatinske Piete

Unutar toga se dijela groblja, na nasutom brijegu, visinom od gotovo 10 metara (s postamentom), strogom ljepotom i položajem unutar cjeline groblja ističe mauzolej obitelji **Ferdinanda Speisera**. Sagrađen je početkom 1930-ih godina od crnoga mramora i bronce. Na predjem dijelu nalaze se simetrično postavljeni medaljoni s likovima Ferdinanda Speisera i njegove supruge **Mathilde**. Spomenik se nalazi na kripi s obiteljskim grobovima, čiji je ulaz sa zadnje strane postamenta. Posjetitelji ovoga spomenika ostaju zatečeni najprije masivnim raspelom i predstavom Blažene Djevice Marije koja u krilu drži mrtvo tijelo Isusa Krista. Ispod piete nalazi se ženska figura u molitvenom položaju, neposredno iznad nje je druga koja s obje ruke drži trnov vijenac, a na najvišem položaju nalazi se kip anđela s cvijećem u rukama. Oko križa je obavijena draperija. Postoje podaci koji kažu da je spomenik izrađen u Milanu i u Apatin dosesen brodom. Od 2005. godine mauzolej Speiserovih je zaštićeno kulturno dobro, spomenik kulture.

Mauzolej obitelji Speiser

Ferdinand Speiser mlađi bio je uspješan industrijalac i poduzetnik. Rođen je u Apatinu 1884. godine, gdje se obitelj bavila raznim granama industrije i trgovinom, no na prelasku iz XIX. u XX. stoljeće obitelj dolazi u Čepin, gdje je kupila imanje i pokrenula preradu lana i kudjelje, kasnije destileriju te uzgoj slavonskih svinja. Speiser je bio i najveći donator u izgradnji i opremanju kapele Kristova uskrsnuća na groblju u Čepinu. Najveća investicija mu je, pak, bila tvornica ulja, koja je prosperitetno djelovala u Čepinu tijekom rata. Zbog toga mu je Sud za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj sa sjedištem u Osijeku dosudio 1945. kaznu gubitka nacionalne časti, s 10 godina prisilnog rada i konfiskacijom cjelokupne imovine: kuće u Osijeku, triju tvornica, oranica u Čepinu i Tenji sa stočnim fondom te strojevima, polovice kuće, trećine pilane i pivovare u Apatinu, kao i velike svote novca. Speiser je optužen jer je cjelokupnu industrijsku proizvodnju usmjerio

potrebama neprijateljske vojske, te je svoja postrojenja stavio na dispoziciju državnim vlastima. On se branio da je službene naredbe dobivao od viših instanci, te da je pomagao i partizanski pokret, no zaključak suda bio je da je to činio nedovoljno i tek pred kraj rata kada je bilo vidljivo tko će pobijediti. Kronike kažu da je nakon presude nestao iz Osijeka i okolice.

Kapela obitelji Weindl

Svojom dostojanstvenom ljepotom na ovom groblju ističe se još jedan proglašeni spomenik kulture, kapela obitelji **Weindl**, izgrađena, netipično za katoličke grobljanske kapele, u neoklasicističkom stilu od bijelog jablaničkog mramora. Sagrađena je u obliku starogrčkog hrama. Na ulazu se nalazi nadgrobna ploča Apatinca, prelata **Jánosa Pintza** (1882. – 1962.), koji se istaknuo u posredovanju da se zatvore poslijeratni jugoslavenski logori za Nijemce u Vojvodini.

Ka samom ulazu u groblje nalazi se treći spomenik kulture, visoki zvonik koji su dali izgraditi **Adam i Theresia Grün**, rođ. **Wellenreiter**, 1906. godine u neogotičkom stilu. Na katoličkim grobljima u Vojvodini zidani zvonici su rijetki, no Apatinci se diče istima na oba svoja groblja. Nije u funkciji, ali niti primjereno konzerviran – vrata su obijena, a sama struktura zvonika oštećena, no ima dodatnu vrijednost: za ptičji svijet. Na vrhu križa, budući da gotički križevi nisu okomiti, pojavilo se mjesto na kojem je par bijelih roda svio gnijezdo i ono se drži već više od trideset godina. Službe konzervacije ovoj jedinstvenoj građevini su, pak, dale vrlo neodgovarajuće službeno ime: »Sakralni spomenik na starom ulazu u groblje u Apatinu«, a i svi javni podaci koji o njemu postoje su krivi. Kada bi bio obilježen, kao i ostala dva, možda bi stanje informiranosti o njima bilo bolje.

Iza ulazne kapije Gornjeg groba nalazi se kip sv. Antuna Padovanskoga, nastao vrlo davno, polovicom XVI-

Kip sv. Florijana

II. stoljeća, u starom Apatinu. Od tada je dvaput seljen, da bi 1980-ih bio postavljen unutar ograde ovog groblja. Ovo je možda najznačajniji barokni svetački kip koji je ostao sačuvan iz XVIII. stoljeća u Vojvodini, a vjerojatno i najstarija barokna skulptura ovog podneblja. Godine 1885. Krničarsko društvo dalo je izgraditi i u gradskom parku postaviti statu sv. Florijana. I taj kip je 1980-ih godina našao svoje mirovalište na Gornjem groblju. Nedavno je ostao bezglav i čeka restauraciju.

Mogućnost restauracije nije dočekala apatinska kalvarija s kapelom izgrađenom 1870. godine na mjestu današnjega parkirališta kod Gornjeg groblja. I ona, i tri kalvarijska križa, postaje križnog puta, te toranj sa zvonikom uklonjeni su 1960-ih godina. Slična je sudbina stigla i nekoliko desetaka (!) drugih katoličkih sakralnih spomenika koji su u razdoblju od početka XVIII. stoljeća postojali, a danas iz raznih razloga ne postoje u Apatinu: raspeća, svetački kipovi, ulične kapelice, druga crkvena imanja. Time je vrijednost sačuvanih, od kojih su neki ovdje spomenuti, veća.

Marko Tucakov / Podaci: Boris Mašić

Kapela obitelji Weindl

Hrvatska riječ, broj 49, 9. siječnja 2004.

Neophodan raskid s prošlošću

Sve dok državna tijela ne budu ostvarivala manjinska prava po automatizmu, već to bude ovisilo od inicijative pripadnikâ manjine koji inzistiraju na ostvarivanju prava, bit će nužno političko organiziranje manjina u formi klasičnih političkih stranaka. No, efekti čak i idealnog normiranja političke reprezentacije ovise od šireg konteksta: ukoliko se doista bude ostvario raskid s prošlošću, onda će politička reprezentacija manjina imati rezultata i obrnuto, ako se nastavlja ranija politika, koju sada ograničava stajalište kako se manjinska prava moraju urediti zbog svijeta, onda će to biti tek sofisticiranija simulacija manjinskih prava namijenjena napose vanjskoj svrsi.

(dr. sc. Slaven Bačić)

Skretanje udesno ili status quo

Na prijevremenim parlamentarnim izborima Srpska radikalna stranka osvojila je najveći broj glasova 1.056 256 (27,61 posto), zatim slijedi Demokratska stranka Srbije s osvojenih 678 031 glasova (17,72 posto), Demokratska stranka je osvojila 481 249 (12,58 posto), G17+ 479 216, koalicija Srpski pokret obnove i Nova Srbija 293 082 (7,66 posto), i SPS 291 341 (7,61 posto) glasova. Ostale stranke nisu uspjele prijeći izborni prag od 5% a najbliža tomu je bila Koalicija zajedno za toleranciju koja je osvojila ukupno 161 765 glasova odnosno 4,22 posto.

Novi srbijanski parlament će tako sačinjavati 82 zastupnika SRS, 53 zastupnika DSS, 37 zastupnika DS, 34 zastupnika iz redova G17+ i po 22 iz koalicije SPO-NS i SPS-a.

REZULTATI NISU ZA ČUĐENJE: Ovakvi izborni rezultati, prema kojima su stranke «bivšeg režima» osvojile veliki broj glasova, pokušavaju se objasniti svađama u nekadašnjem DOS-u i nedovoljno brzini u rješavanju ekonomskih problema od strane demokratskih stranaka koje su tri godine vodile državu. Međutim, pri tome se zanemaruju faktori koji, svugdje u svijetu, pa onda vrlo vjerojatno i kod nas, određuju izbornu ponašanje. Čimbenici koji utječu na odluke birača i izborne rezultate mogu se podijeliti na kratkoročne i dugoročne. Kratkoročni faktori vežu se za probleme, kandidate i uvjete koji važe za dane izbore, a dugoročni za distribuciju stranačke identifikacije i ideoloških opredjeljenja unutar biračkog tijela.

(Jasminka Dulić)

Dodjela pomoći učenicima i studentima

Hrvatsko društvo za pomoć učenicima *Bela Gabrić* iz Subotice je 27. prosinca u prostorijama Hrvatskog kulturno-umjetničkog društva *Vladimir Nazor* u Somboru na osnovu natječaja za dodjelu pomoći učenicima i studentima dodijelilo jednokratnu pomoć učenicima u iznosu od 2000 dinara, a studentima u iznosu od 3000 dinara.

Pomoć su dodijelili članovi Upravnog odbora Društva *Bela Gabrić* Janoš Raduka i Stipan Pekanović. Prema njihovim riječima na natječaj se javio 101 učenik i student s područja Somborske općine, kao i mjesta koja njoj gravitiraju, ali su uvjete ispunili 14 studenata i 29 učenika. Osnovni uvjeti za dodjelu pomoći bili su materijalno stanje obitelji učenika, kao i aktivnost u zajednici s ciljem njegovanja nacionalnog identiteta hrvatske nacionalne manjine.

(A. Forgić)

Kolažom igrokaza i pjesama pod nazivom Božićno vrijeme u pjesmi i riječi, koji se već četvrtu godinu održava u petrovaradinskoj crkvi svetoga Jurja, dovršeno je božićno slavlje u Srijemu. Srijemci su božićnu čaroliju pokazali u pravom svjetlu spajajući hrvatske tradicionalne božićne pjesme sa suvremenim igrokazima u izvođenju najmlađih. Pjevački zborovi, neki na visokoprofesionalnoj razini, poput zbora svete Cecilije Župe svetoga Dimitrija đakona i mučenika iz Srijemske Mitrovice, kao i oni zborovi s puno dobre volje, osvježili su sjećanja najstarijih posjetitelja izvodeći već pomalo zaboravljene božićne pjesme. Dakako, najmlađima su i posjetiteljima srednje dobi te pjesme zvučale pomalo čudno, arhaično, no i one su izmamile po koju suzu kao i božićne pjesme koje se posljednjih desetljeća ponajviše slušaju.

Šestica

Vjerojatno nema niti jednog rođenog Subotičanina koji se barem jednom nije vozio gradskom autobuskom linijom broj 6. Jer popularna »šestica« je linija koja povezuje rubni dio grada i obližnje naselje Palić, a svojom trasom presijeca gradsku središnjicu. Autobusi Javnog poduzeća *Subotica-trans* u biti su motorizirani sljednici nekadašnjeg električnog tramvaja, koji je na svojoj prvoj uspostavljenoj tračnoj liniji prometovao od 7. rujna 1897. godine, upravo na trasi današnjeg autobusa broj 6. Preciznije, prvi tramvajski prijevoz prometovao je od Somborske kapije do Segedinske pruge na Paliću. Na svom 9,5 kilometara dugom svakodnevnom putu (i nedjeljom i praznicima) u oba smjera tramvaj je isprva prolazio preko Korza i željezničkog kolodvora, ali je odlukom gradskih vlasti 1928. godine (provjeriti) preusmjeren na Strossmayerovu ulicu i Segedinsku cestu. Prvi autobusi počinju kroz Suboticu prometovati sredinom dvadesetih godina prošloga stoljeća, uglavnom povezujući prigradska naselja, koja nisu imala tramvajsku ili željezničku vezu s gradom. Isprva, zbog izgradnje dionice E-5 puta, 1969. godine tramvaj prestaje voziti do Aleksandrova, da bi, na-

žalost brojnih Subotičana, trajno bio ukinut 1974. godine kada je i posljednji put putovao od Malog Bajmoka do Palića. A tada na scenu stupa autobus broj 6...

Autor ove priče se do prvoga razreda osnovne škole vozio tramvajem do Palića, a onda je veći dio svoga djetinjstva i juvenilnog odrastanja bio vezan za popularnu »šesticu«. Igrajući nogomet na *Bačkoj*, nekoliko puta na tjedan iz centra grada (na nekadašnjem stajalištu u Ulici Matka Vukovića kod cvjećarnice ...) sjedao je u bus, kako su ga skraćeno zvali, i vozio sve do Somborske kapije, točnije do stajališta ispred nekadašnje tvornice *Zorka – Slavica*. A nakon treninga ili utakmice istom rutom natrag.

»Šestica« prometuje i danas svojom istom rutom polazeći ranom zorom u 4.45 (radnim danima) i 5.05 (vikendom i praznikom) iz garaže na Segedinskom putu (*Subotica-trans*), a posljednji polazak iz Malog Bajmoka je u 22.15 (do Vikend naselja na Paliću) i 22.40 (do garaže), odnosno s Palića u 22.05 (do Malog Bajmoka) i 22.45 (do garaže). Cijena jedne vožnje je, prema posljednjem poskupljenju, 120 dinara.

D. P.

Sveti Franjo kao tema

Održan Zimski oratorij u Subotici

Započeo i završio se misom – Zimski oratorij, koji je na župi svetog Roka u Subotici održan od 4. do 8. siječnja. U organizaciji animatora Subotičkog oratorija, 105 djece osnovnoškolske dobi svakodnevno se okupljalo u Keru. Podijeljeni u tri ekipe mlađeg uzrasta, koji su dolazili prije podne, i četiri ekipe starijeg uzrasta, koji su se družili popodne, sudjelovali su u kreativnim, duhovnim, sportskim i multimedijalnim radionicama. Glavna tema Zimskog oratorija bio je sveti Franjo Asiški čiju 800. obljetnicu preminuća obilježavamo ove godine, stoga je na duhovnim radionicama posebna pozornost posvećena ekologiji i brizi za siromašne i potrebite.

Tijekom ovih pet dana s djecom je radilo gotovo 60 volontera, animatora Subotičkog oratorija, a glavnu koordinaciju ove su godine preuzele **Ana Rukavina** i **Terezija Sekereš**.

Održavanje Zimskog oratorija su pomogli Hrvatsko nacionalno vijeće i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

B. I.

Darovi iz Vukovara za učenike u Sonti

Pred kraj godine, 29. prosinca, Grad Vukovar poslao je 135 paketa učenicima koji pohađaju izborni predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u Osnovnoj školi *Ivan Goran Kovačić* u Sonti.

Ova lijepa božićno-novogodišnja gesta ostvarena je zahvaljujući učiteljima iz Vukovara, među kojima su i nekadašnji sončanski učitelji **Biljana** i **Jozo Mihaljev**, koji su učenicima ovom prigodom uputili čestitke za Božić i Novu godinu.

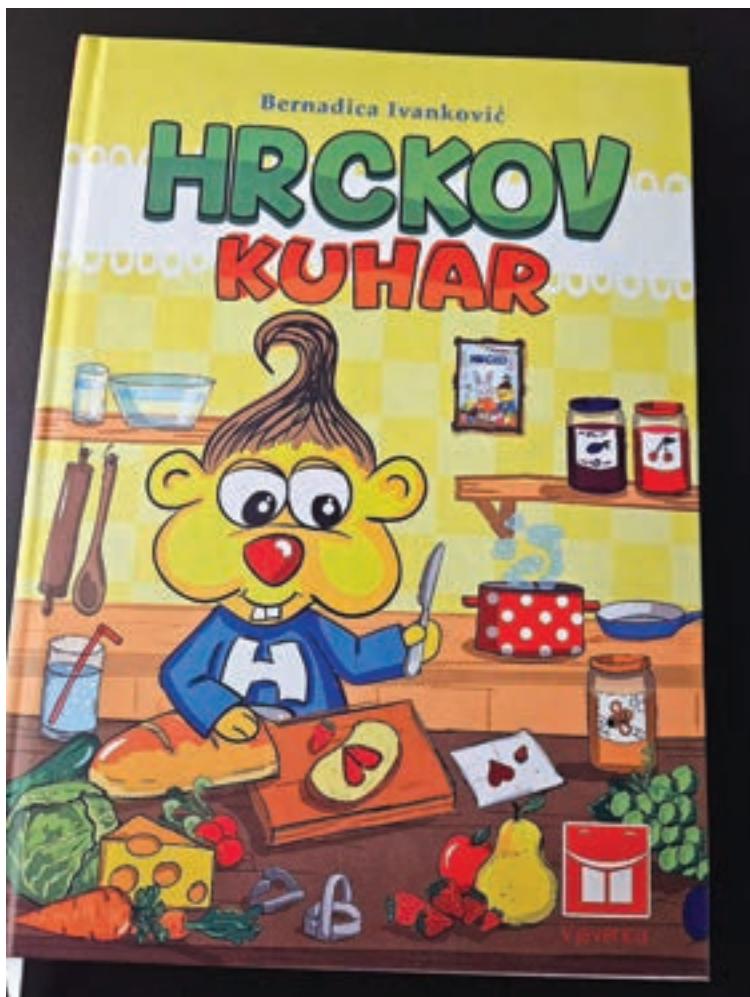
Darovi su razveselili učenike te još jednom potvrdili važnost suradnje i povezivanja u njegovanju hrvatskog jezika, kulture i zajedništva.

B. M.

Hrckov kuhar ugledao svjetlost svijeta

U nakladi NIU Hrvatska riječ, krajem prošle godine objavljena je knjiga *Hrckov kuhar* čija je autorica **Bernadica Ivanković**. U pitanju je kolekcija dječjih recepata koji su objavljivani u istoimenoj rubrici u dječjem časopisu *Hrcko*, a koja postoji već punih jedanaest godina.

Predgovor

Ideja o *Hrckovom kuharu* nastala je kao zasebna rubrika u okviru dječjeg podlistka *Hrcko*. No, ovom knjigom ona prerasta u posebno izdanje neobičnih i nadasve kreativnih recepata sabranih na jedno mjesto. Uz to, *Hrckov kuhar* je ukoričeni svjedok odrastanja djece, učenika cjelovite nastave na hrvatskom jeziku.

Svakog mjeseca trebalo je pronaći novog »kuhara«, no, često je to bilo pravo natjecanje među vršnjacima, jer svi su željeli »kuhati« za *Hrcka*. Autorica tekstova i fotografija Bernadica Ivanković strpljivo je bilježila njihove ideje, a djeca su s oduševljenjem donosila vlastite

recepte, želeći da i njihova kulinarska pustolovina pronađe mjesto na stranicama *Hrcka*.

Hrckov kuhar nije obična kuharica. To je čarobna zbirka u kojoj od voća, povrća, keksa, bombona i čokolade nastaju zdravi *jedrenjaci*, *voćni Rudolf*, *gladna gusjenica*, *snježni drugari*, *kućica snova*... Nema takvog jelovnika nigdje drugdje – osim u *Hrcku*.

Šarenilo namirnica, boja i osmijeha na dječjim licima pokazatelji su da se u svakom ovom »kuhanju« uživalo, da su to bili mali momenti radosti, uspjeha, znatiželje i u konačnici ponosa jer nije mala stvar kada tvoji prijatelji u razredu vide da si baš ti *Hrckov kuhar*!

U ovom kuhanju nisu uživala samo djeca, nego i njihovi roditelji koji su pripremali namirnice, prostor i opremu, a u konačnici najljepši dio je kada cijela obitelj uživa u zaloga-jima koji nisu samo hrana, nego i prava mala »umjetnička djela«.

Pripremajući *Hrckovog kuhara*, te listajući sve do sada objavljene recepte, mogu s ponosom reći kako su prvi »hrckovi kuhari« danas već odrasli ljudi, većinom studenti, koji će se, vjerujem, rado prisjetiti ovoga iskustva. No, nećemo ovdje stati, jer ovo je tek prvi *Hrckov kuhar*, a nove generacije tek čekaju da i njihov recept ugleda svjetlost tiskanog izdanja.

Zato, dragi mali i veliki čitatelji, otkrijte stranice koje vas pozivaju na igru i stvaranje. Svakom receptu možete dodati malo mašte, veliku žlicu osmijeha i šalicu ljubavi – i svaki recept iz *Hrckovog kuhara* postat će uspomena koja se pamti i priča.

I, još nešto: kada kuhaš s prijateljem, sve je dvostuko ukusnije!

Željka

Grafičko oblikovanje publikacije potpisuju **Adrijana i Zoran Vukmanov Šimokov**. Knjiga je objavljena u ediciji posvećenoj književnosti za djecu *Vjeverica*, a tiskana je potporom Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama. Po cijeni od 500 dinara *Hrckov kuhar* može se kupiti u uredu NIU-a *Hrvatska riječ* (Preradovićeveva 11) u Subotici.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Tražim simpatičnu i lijepu Hrvatice za međusobno učenje hrvatskog i mađarskog jezika. Ja sam »mlad« umirovljenik, po nacionalnosti Mađar. Tel.: 061/6566-577.

Potrebna konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa navise. Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsApp ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25. Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m² Tel: 063/738-97-85

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Prodajem plišanu otunku, strigansku maramu, tkane ponjave i pregače. Informacije na telefon 062/1789106.

Osoba s invaliditetom (II. stupanj) traži posao u Subotici. Kontakt telefon: 061/6767041.

»Jezični kutak« u Gradskoj knjižnici

U Gradskoj knjižnici u Subotici 29. prosinca je otvoren »Jezični kutak« – novi odjel s knjigama na pet stranih jezika, osmišljen kao zamjena za »Američki kutak«, koji nudi pristup literaturi na engleskom, njemačkom, talijanskom, ruskom i kineskom s ciljem da se potakne učenje jezika i kulturna razmjena. Sredstva za opremanje suvremenom opremom u visini od 3,5 milijuna dinara osigurana su putem natječaja kod AP Vojvodine.

Zamjenica gradonačelnika **Csilla Góli** izjavila je tim povodom da je realizacija ovog projekta još jedan dokaz da Grad Subotica stavlja veliki akcent na kulturne ustanove i kulturni život našeg grada.

»Ove godine obilježena je 135. godišnjica Gradske knjižnice, a iduće ćemo, na osnovu projekata **Ferenca Raichla**, obilježiti 130 godina od izgradnje ove zgrade«, istakla je Góli.

»Nakon izgradnje novog dijela i postavljanja nove čitaonice koju je podržala Vlada Mađarske, nastavljamo ulagati u njenu modernizaciju. Smatram da ovakve institucije trebamo osnažiti, da funkcioniraju što bolje u budućnosti«, naglasio je predsjednik Skupštine AP Vojvodine **Bálint Juhasz**.

»Kupljene su nove police, ima i novih knjiga, a osigurali smo i računala za naše korisnike. Gradska knjižnica dobila je i suvremene metalne ormarije za čuvanje bogate zbirke koja broji više od 11.000 plakata«, rekla je, među ostalim, ravnateljica Gradske knjižnice **Eszter Berényi**.

»Jezični kutak« ponedjeljkom, srijedom i petkom radi prije podne, od 7.30 do 15 sati, utorkom i četvrtkom od 12 do 19.30, a subotom do 13.00 sati.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 13. 01. 2026.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorkom u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijedom u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtkom u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTI te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Kao što kažu da dan treba početi dobrim raspoloženjem i željama, tako ćemo i ovu *Prirodu i društvo* započeti velikim idejama. Iako nam za realizaciju nedostaje bolja financijska situacija, vježbat ćemo maštanje, jer što ako bismo imali priliku svakog mjeseca putovati na neku drugu destinaciju koju možemo izabrati bez obzira na spomenutu financijsku situaciju.

Svaki mjesec u godini nosi drugačiju energiju, boje i razloge za putovanje. Umjesto da destinacije biramo nasumice, ponekad je dovoljno slušati ritam godišnjih doba i prilagoditi mu svoje planove. Donosim prijedloge kamo putovati tijekom godine, uz objašnjenje zašto je baš taj mjesec idealan za određeno mjesto.

Topao početak

Početak godine savršen je za bijeg u toplije krajeve i potpuno drugačiji ritam života. Costa Rica u siječnju nudi tropske šume, vulkane, slapove i obalu na dva oceana, uz ugodne temperature i puno sunca. Ovo je mjesec za resetiranje, boravak u prirodi i usvajanje filozofije *pura vida*. Za one koji ne znaju, *pura vida* u suštini znači: živi opušteno, uživaj u trenutku, budi zahvalan, ne kompliciraj.

Nakon toplog i egzotičnog putovanja, bit ćemo spremni za veljaču u Veneciji koja znači karneval, maske i poseban osjećaj kazališta na otvorenom. Grad tada živi drugačijim ritmom, romantičnijim i pomalo mističnim. Iako zna biti gužve, veljača Veneciji daje onu staru, filmsku čar koju je teško doživjeti u drugim mjesecima.

Proljeće u južnoj Španjolskoj počinje ranije, a ožujak je savršen za istraživanje gradova poput Seville, Córdobe i Granade. Temperature su ugodne, ulice pune života, a cvjetanje naranči daje poseban miris cijeloj regiji. Idealno vrijeme za kulturu, arhitekturu i duge šetnje.

Kako je travanj mjesec tulipana, Nizozemska tada pokazuje svoje najljepše lice. Parkovi, kanali i cvjetna polja stvaraju prizore koji se pamte. Amsterdam u proljeće

Pura vida

Kalendar avantura

djeluje opuštenije i vedrije, savršen za vožnju biciklom i lagano istraživanje grada.

Prije ljetnih gužvi, Provansa u svibnju nudi mir, sunce i zelene pejzaže. Vinogradi i sela odišu autentičnošću, a vrijeme je idealno za boravak na otvorenom. Ovo je mjesec za one koji žele Francusku doživjeti polako i intimno.

Lipanj je savršen za istraživanje slovenske raznolikosti, od obale do Alpa. Jezera Bohinj i Bled, planine i doline u ovom su razdoblju najljepši, bez velikih gužvi. Priroda je bujna, dani dugi, a tempo putovanja ugodno uravnotežen.

Ljeto na sjeveru donosi duge dane i fenomen bijelih noći. Norveška, Švedska ili Finska u srpnju nude prirodu u punom sjaju, od fjordova do mirnih jezera. Idealno za putnike željne svježine i netaknute prirode.

Ništa bez Jadrana

Kolovoz je rezerviran za more, ali otoci nude bijeg od prevelike gužve kopna. Manja mjesta, jutarnje kupanje i večeri uz more čine ovaj mjesec savršenim za potpuno isključivanje. Otoci su tada živi, ali i dalje dovoljno intimni. Mogla bih cijeli mjesec provesti na otoku.

Za prijelaz iz ljeta u jesen pobrinut će se Japan u rujnu, s ugodnijim temperaturama i mirnijom atmosferom. Gradovi poput Tokija i Kyota nude savršen spoj tradicije i suvremenog života, dok priroda polako mijenja boje. Ovo je idealno vrijeme za istraživanje kulture, hramova i svakodnevice zemlje koja fascinira svojom ravnotežom.

Jesen u Bavarskoj znači šume u bojama, planinska sela i ugodan ritam života. Idealno vrijeme za šetnje, dvorce i prirodu. Listopad je mjesec kad ova regija djeluje najtoplije.

Kad Europa uspori, Maroko nudi sunce i egzotiku, pa je studeni idealan za gradove poput Marrakecha i Feza, bez ekstremnih vrućina. Putovanje koje budi osjetila i donosi potpuno drugačiji svijet.

Godinu je najljepše završiti u gradovima s jakim adventskom tradicijom. Ulice pune svjetla, mirisa i glazbe stvaraju osjećaj topline i zajedništva. Savršen završetak putničke godine. Tu mogu recimo ponuditi Prag ili Beč.

Ovo mi je prvi ovakav zalet i maštanje, pa se osjeća doza opreza i skromnosti, iako mnogima možda ne izgleda tako. Da sam potpuno raširila krila, bilo bi tu mnogo više egzotike i eksperimenata, a jedan od njih bio bi i doček Djeda Božićnjaka na nekoj pješčanoj plaži u bikiniju, jer i takve se stvari moraju isprobati.

Neka nam barem nešto s popisa donese 2026. godina.
Gorana Koporan

Bliži se početak Europskog prvenstva

Vrijeme je za rukomet

Foto: HINA/ HRS

Prvi mjesec u svakoj novoj godini donosi veliko rukometno natjecanje, a na svakom od ovih velikih sportskih događanja hrvatska muška reprezentacija ima značajnu ulogu. Ovoga siječnja u tri nordijske države (Švedska, Danska i Norveška) započinje Europsko prvenstvo, a momčad nekadašnjih *kauboja* (odbacili su taj nadi-mak) igrat će u prvoj fazi natjecanja u Malmöu (Švedska).

Hrvatska na EP

Zanimljivo je zabilježiti i svakako istaknuti kako je Hrvatska, uz Francusku i Španjolsku, jedina igrala na svih 16 dosad održanih europskih prvenstava. Bilanca medalja popisuje tri srebra i tri bronce, pa je tako europsko zlato jedino odličje koje nedostaje u bogatoj riznici hrvatskog muškog rukometa. Tko zna, možda je baš ovo EP na kojem će puleni islandskog stručnjaka na kormilu hrvatske reprezentacije stići i do toliko željenog najvišeg mjesta na pobjedničkom podiju najboljih euro nacionalnih momčadi. Podsjetimo, za razliku od drugih sportova, u rukometu je EP znatno jače natjecanje nego SP jer u ovom sportu dominira europska škola i praktično ima jako malo outsidera na svakom natjecanju. Što bi se sportskim žargonom reklo: »svi igraju rukomet«. Upravo zbog toga je ovaj nastup pod velikim povećalom hrvatske sportsko-rukometne javnosti jer na njega se odlazi kao momčad viceprvaka

svijeta i teško breme favorita je već unaprijed stavljeno na pleća momčadi koja će zaigrati znatno pomlađena. I prvi puta (na velikom natjecanju) bez svog fenomenalnog kapetana **Domagoja Duvnjaka**, koji se nakon svjetskog srebra trijumfalno oprostio od reprezentativne majice. Na novom kapetanu **Ivanu Martinoviću** također je teško breme i velika zadaća u vođenju momčadi na terenu i svlačioni, jer treba povezati sve konce i izdržati veliki pritisak velikih naslova uvijek željne javnosti. A kako će momčad koja će otputovati prema Skandinaviji izgledati,

Foto: HINA/ Marko JURINEC

još uvijek nitko, pa ni sam izbornik **Dagur Sigursson**, ne zna. Nakon novogodišnje pauze od 2. siječnja započinje druga faza priprema u koju je pozvao sljedeće reprezentativce:

Vratari: **Dominik Kuzmanović** (*Gummersbach*), **Matej Mandić** (*Magdeburg*), **Dino Slavić** (*Limoges*)

Lijeva krila: **David Mandić** (*Melsungen*), **Marin Jelinić** (*Pick Szeged*)

Desna krila: **Mario Šoštarčić** (*Pick Szeged*), **Filip Glavaš** (*Zagreb*)

Pivoti: **Veron Načinović** (*Kiel*), **Leon Šušnja** (*Wisla Plock*), **Josip Šimić** (*Wetzlar*), **Zlatko Raužan** (*Sesvete*)

Lijevi vanjski: **Tin Lučin** (*Nexe*), **Zvonimir Srna** (*Montpellier*), **Marko Mamić** (*Leipzig*), **Leon Ljevar** (*Slovan*, Ljubljana), **Diano Neris Češko** (*Izviđač*)

Srednji vanjski: **Luka Cindrić** (*Veszprém*), **Ivano Pavlović** (*Zagreb*)

Desni vanjski: **Ivan Martinović** (*Veszprém*), **Mateo Maraš** (*PSG*), **Luka Lovre Klarica** (*Zagreb*), **Patrik Martinović** (*Kadetten*, Schaffhausen)

D. P.

KOŠARKA

Spartak – Karditsas

Subotičke košarkaše početkom siječnja očekuje kvalifikacijski dvomeč FIBA Lige prvaka protiv grčkog protivnika *Karditsasa* u kojemu *Spartak Office Shoes* ima prednost domaćeg terena u potencijalnoj majstorici. Prvi susret zakazan je za 6. siječnja (Subotica), a uzvrat je 8. siječnja u gradu Karditsa koji se nalazi u središnjoj Grčkoj.

Foto: subotica.info

POGLED S TRIBINA

Pikado

Baš kao i u rukometu, mjesec siječanj i početak nove godine uvijek je usko povezan uz jednu tzv. sportsku vještinu – pikado. Iako nije klasičan sport, po svojoj strogoj usklađenosti i profesionalnim natjecateljskim okvirima ipak ravnopravno pripada velikoj sportskoj obitelji koja kontinuirano egzistira na ovom našem planetu. Dapače, u posljednjih nekoliko godina *steel dart* (pikado koji se igra čeličnim strijelicama na klasičnoj ploči) doživio je golemi uzmah, a posljednje PDC Svjetsko prvenstvo koje se godinama igra u glasovitoj Alexandra Palace (London, Velika Britanija) uzdiglo ga je na najviši mogući financijski pijedestal. Jer, možete li vjerovati, prva nagrada je bila nevjerojatnih 1.000.000 funti (oko 1,15 milijuna eura), a samo sudjelovanje među 128 najboljih pikadista svijeta garantiralo je sumu od 15.000 funti. Organiziranost ovoga još uvijek nedovoljno priznatoga sporta izvan nekoliko trenutno dominantnih zemalja (Velika Britanija, Nizozemska, Njemačka, Poljska, iz kojih su uglavnom i najbolji svjetski igrači) je zapravo apsolutno zapanjujuća i vrijedna svakoga respekta. Slično poput profi tenisa i ovdje postoji sustav nekoliko razina profesionalne igre kroz koje se mora proći ne bi li se osiguralo mjesto među najboljima. Već spomenuti novac nije uopće zanemarljiv, naravno on je i najveći kada se igraju samo velika natjecanja, baš kao i u tenisu, ali u svakom slučaju daje mo-

gućnost solidne dodatne zarade uz prakticanje svojevršne kvalitetne zabave u željenom društvu (pub, caffe bar i sl.). Viša organiziranost jamačno je morala slijediti sve veću masovnost, a vrlo jednostavna pravila i praktično nikakva ulaganja od strane pojedinca (set strijelica i određeni novčani iznos za pojedinačnu partiju u odabranom ugostiteljskom objektu – početak). Na koncu, svatko ga može igrati bez obzira na spol i svoje tjelesne proporcije (nema kontakta), jedino mora imati sigurnu ruku i precizno pogađati segmente na ploči s razdaljine od 2,37 m i na visini postavljene ploče (sredina centra mora biti na 1,73 m). Napomenimo i to kako je u trenutku predavanja ovog teksta za tisak svjetsko prvenstvo bilo u fazi četvrtfinala gdje je svaki kvalificirani igrač već imao osiguranu novčanu nagradu od 100.000 funti. I da: trenutno najbolji pikadist svijeta **Luke Littler** i jedan od glavnih favorita ima, vjerovali ili ne, ima samo 18 godina, što samo potvrđuje kako nema apsolutno nikakvih zapreka ni što se tiče godina starosti i potrebnog životnog iskustva. Nažalost, *steel dart* još uvijek nije dovoljno razvijen u Hrvatskoj i našim krajevima, iako je potrebno jako malo ulaganja koje otvara mnogo ugostiteljsko-turističkih mogućnosti (organizacija turnira). Možda primjer **Borisa Krčmara** (1979.), najboljeg hrvatskog igrača svih vremena i prvog Hrvata koji se uspio plasirati na PDC Svjetsko prvenstvo i koji je na najjačem svjetskom natjecanju uspio izboriti plasman u 3. kolo (najbolja 32), potakne nekoga da se pokuša ozbiljnije baviti pikadom.

D. P.

Umotvorine

- * Prezir je ogledalo osobnih nesigurnosti.
- * Nema puta ka miru. Mir je put.
- * Neki su ljudi toliko mali, a nije do visine.

Vicevi, šale...

- Ćao, ljepotice, kako ti je ime?
- Hvala na pitanju, dobro je. Kako je tvoje?

Kaže žena mužu:

- Ovaj naš sin je stvarno inteligentan, sigurno mu je pamet od mene.

Suprug:

- Slažem se, ja svoju još uvijek imam.

Aforizmi

- * Ponašaj se kao da vjeruješ ljudima, ali nemoj.
- * Što znači raditi na sebi? To znači da prestanemo čekati da se drugi promijene.
- * Oni koji pričaju vama o meni, pričaju i meni o vama.

Vremeplov – iz naše arhive

Biblioteka *Croatica*, 2016.

Didine pripovetke (iz knjiga Balinta Vujkova)

Grof i katana podilili ručak

U staro vrime jedan katana bio na odsustvu pa se vraćo na svoje mjesto. Odio-brodio, naodio se nabrodio se dok nije stigo. Na putu ga svašta snašlo, napatilo se, al sve to nije ništa naspram onog što će ga snač kad bude došo usrid te varoši u kojoj je katanovo.

Baš je prolazio ispod nikog grofovskog kaštela kad ga najedared protira ona ritka katanska rana. Steglo ga na sokaku usrid varoši i šta će momak da od nevolje ne postane sramota već se oglada di bi se sklonio. Oko grofovskog kaštela velika bašča da se grof ima di šetat i u ladu provodit. Momak priskoči zid, ko veli u bašči nikom neće bit na oku.

Srično se oslobodio nevolje i već steže kajiš na čakčirama da se opet pribaci priko zida kad iz granja skoči grof ko da je niko iz zemlje i upači pušku na momka.

– Šta ti misliš da je moja bašča stvorena za to da po njoj sadiš čovčije blato?!

Siroma momak kaže da on nije mislio baš ništa osim da se nevolje kurtališe i da svitu nije na sramotu. Pravda se on, al grof ne da sebi.

– Lipo ti to vežeš, a ne misliš kaki velikaši i gospoje meni dolaze pa se tu šetaju. Na lipo cviče bi nagazili da te ja nisam uvatio – grof samo tira svoje.

A katana ko čovik:

– Nemam ja ništa protiv, al šta sad možem kad me tako steglo – da se ubijem?!

– Nečeš se ti ubijat – ja ću te ubit iz puške, al oma, ako to ne poideš.

Katani se smrklo makar je sunce peklo.

– Nemojte, gospodaru, ta i ja sam čovik makar sam jedan siroma katana.

Momak moli da ga ne prisiljava na to što ni čestito krmče ne radi, al grof ni ne sluša već pušku nateže.

– El ti ist el ja pucat! Pokazaću ja tebi čiju bašču ćeš poganit!

Šta sad uradit?! Glavu spašavat. Siroma katana zna da grofu nema suda. Kad je katana stigo do polak tog nemilog ručka, grof se najedared počo smijat ko lud. Od silnog smija ispala mu i puška.

– Čovče, jesi ti baš tako lud?! Pa ti ne vidiš da sam se ja samo šalio, di bi ja čovika ubio za to?!

Grof se smije, al katana pušku vaća, na grofa upačiva:

– A ja se bogme i bog šalit neću: el ćeš poist drugu polu, el ću te ubit ko kera jel drugo i nisi!

Grof vidi: tu šale nema – katana zakrvavio očima. Ako se sirotom katani živilo, grofu se dvared živi. Kad je muku namučio, sve lipo počistio, katana još puškom ispid nosa:

– I brkove da si olizo.

Onda se katana pribaci priko zida pa ode ko zec, a grofu nek drugi donese čašu vode i poželi da mu ručak bude na zdravlje.

Grof je po ruvu znao da je katana iz te varoši i drugi dan otrče glavnom generalu, al ne kaže šta je i kako je već samo to da ga je jedan taki i taki katana strašno uvridio i osramotio pa traži da ga general kaštiguje kako samo mož.

– Ništa lakše – general je spreman da svom pajtašu ugodi – samo ako ga pripoznaš jel je u mene sila katana.

– Tog ću i mrtav pripoznat. To je lako, samo oće I priznat da me je uvridio jel nikog svidoka nije bilo.

Generalu je opet to lako. Kaže on:

– Ne brigaj ti ništa, samo kaži koji je. Izvezaću ga na žestinu pa će na suncu već progovorit.

Sazove general sve katane prida se pa s grofom od jednog do drugog.

– Ovaj je – grof upači prstom kad je došo do katane.

General se takim nakostrušio na katanu:

– Poznaš ti ovog gospodara grofa?

Katana se nasmije:

– Kako da ga ja ne poznam kad smo nas dvojca baš juče podilili ručak ko dva brata rođena pa mu je tako slatko palo da je još i brkove olizo.

Pričao Stipe Šević
Do neba drvo, 1963.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Škljanka

Baš zaladilo al ja se naputo pa šećem po ganku. Sve mi se ne viruje koliko sam šuntrav a još sam se i nastravio niki dan kod faša. Mal, mal, jel se potepljem jel zapnem nogom za sopstvenu nogu. I vrag nikad ne spava. Krene mi se maćak Gara umetat međ noge. Načisto sam pritnio. Taman ću ga prikoračit kad ono rdne kapija. U dvor unilazi dičurlija. I tako se ušuntram, da ni bilo dovratka za privatit se ošo bi i ja ko faš. Andrija Čikošev viče: »Čiča Marne, čuli smo da se čiča Joza smandro. Mi b ga išli vidit. Oćete it sa nama?«. Odgovaram: »Dico draga, ja nisam kadar redovno otić ni do sokaka a kamol otić do faša. A danaske mi svakako nema ko ni odnet. Al pravo da vam kažem faš baš sade i ni za gledat a bome ni za divan. Najbolje da odemo od nedilje. Dotle će vala ozdravit«. Objašnjavu da j njima dosadno pa im sade baš paše da ga iđu vidit. »Al ako j tako onda možemo it od nedilje. A onda sade možemo ostat kod vas da se mal divanimo? I tako ne znamo kućemo. Rekli da će noćaske spast snig pa smo se mislili sonat. A glete, nema ga«, Stipa Rakijašev će. »Ajte vi lipo unutra u kujnicu pa ću vam ja kazat šta da radite kad vam dosadno. Za to vam i ne triba snig. Dosta j da j ladno ko danaske«, divanim im dok idemo u kujnicu. Unišli a oni oma navaljali na bundivaru što j stojala na astalu. Nestala dok si reko britva. Divanim im da nama kasmu bili dica nikad ni bilo dosadno: »Ako ni bilo sigranja mi b ga izmislili. Glete. Ta to j lako. Slušajte. Lipo napravte škljanku pa se na nje škljajte«. Tonka Tamburina najglasnija. Ti Tamburini em su znali tamburat em su bili i sam taki pivači. Tonkin stari, čiča Tuna ka j pivo čo se nanu stranu Dunava. Tonka pita: »Čiča Marne, nekate nas tentat. Ta kaka škljanka i kako škljanje? Šta j to škljanka? Kako s pravi ta škljanka?«. Objašnjavam im: »E ovako. Prvo da kažem da j škljanka škljanka a škljanje j škljanje. Ka j bilo ladno a ni bilo sniga i kiša ni padala pa da j ostala kaka bara zaledita na sokaku mi b napravili baru. Da se zaledi. Oću reć napravili b škljanku. Gledali b di j ravno. Da ni zemlja busenjasta. Tamo b poljivali vodom zemlju. Gledali smo da tamo ne prolazi stariji svit da s neb kogod ušklinio pa spo. Ako smo tili da škljanka bude veća i dužja više kablova s vodom bi istesli. I ta voda b se smrzla često doveče a cigurno do ujutro. I eto vam pravog leda a da ne morate it na Dunav. E to vam je škljanka dico. Zaletiš se i po ledu se odškljaš«. Zano se pa divanim: »A kad spadne snig onda i nis moro poljivat vodom diš se šklijat. Bilo sona koliko oš u selu. Zas konjma sa sonama u snigu na putu ostajali tragovi od sona. Sone b utabale snig a mi b mal po mal od tog traga pravili škljanku. A išli smo se i s benta spuščavat. Šklijat. E to s bile škljanke. Vala s se otškljio i po više neg dvajst meteri. Do Dunava. Sam da znate za škljanje ni tribalo mlogo. Sam cipele izlizani doneva jel klompe što s dobro škljux«. Nisam redovno ni završio a oni tutanj. Koda je kogod vija pa bižu. Viče Tonka: »Ošli smo pravit škljanku«.

U NEKOLIKO SLIKA

Zima

Dikino oko

Vrijeme božićnih i novogodišnjih praznika vrijeme je kada nam je trpeza puna raznih slastica. One jednostavne starinske kolače zamijenile su moderne slastice s kremovima, fondanom i drugim sastojcima bez kojih se danas ne mogu zamisliti kolači i torte, kod kojih se osim okusa traži i da budu što ljepše ukrašeni.

Ako ste se zaželjeli onih starih jednostavnih kolača, iskoristite naš ovojedni recept za *dikino oko*.

Kao i kod drugih kolača iz teka naših baka, i ovaj se priprema od jednostavnih namirnica: brašna, masti, jaja i šećera. Trebat će vam i pekmez, naravno onaj domaći, od kajsija ili šljiva. Mikser vam neće trebati.

Sastojci:

0,5 kg brašna
250 grama masti
4 jajeta
200 grama šećera
1/2 praška za pecivo
domaći pekmez

Priprema:

Brašno rukom dobro izraditi s masti (koja je prethodno bila na hladnom mjestu). U drugoj posudi kuhačom pjenasto umutiti šećer s jednim jajetom i tri žumanjka i dodati u zdjelu s brašnom i masti. Na kraju dodati prašak za pecivo i dobro umijesiti. Ako je tvrdo, može se dodati malo mlijeka.

Tijesto rukom zatim dobro umijesiti na dasci i razviti na željenu debljinu, ali ne deblje od pola centimetra. Lakše će biti ako ne radite u pretoploj prostoriji da se mast ne bi topila i tijesto lijepilo za dasku.

Okruglom modlom za pogačice vaditi tijesto (može poslužiti i manja čaša). Iz pola nepečenog okruglog tijesta izvaditi sredinu naprstkom. Sve peći u plehu. Prohlađeno mazati pekmezom i poklopiti pečenim okruglim dijelom koji ima rupu na sredini. Uvaljati u prah šećer. Najbolje ih je napraviti dan-dva prije služenja, jer što duže stoje bit će mekši.

KuHaR tradicionalnih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

PRETPLATITE SE

TUZEMSTVO

- 6 mjeseci = 1300 dinara
- 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

- 6 mjeseci = 75 eura
- 1 godina = 150 eura

* Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišati cijenu pretplata.
Hvala na razumijevanju.

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna

HRVATSKA RIJEČ

Ime i prezime: _____
Ulica i broj: _____
Mjesto i zemlja: _____
Telefon i e-mail: _____

www.hrvatskarijec.rs

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje

- Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
- Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: **OTPVRS22**

AD MS FIL, Subotica

IBAN: **RS35325960160000218862**

NIU Hrvatska riječ

Preradovićeva 11, 24000 Subotica

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«

Preradovićeva 11, 24000 Subotica

Uplatu izvršiti na broj žiro računa: **325950060001449230**

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCije:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

Radio Marija Srbije
Radio Maria play

ILI-ILI

AKCIJA

Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
 - 6 meseci po 1 dinar
 - 12 meseci sa 50% popusta

Astra
Telekom

011 44 22 009

Humanitarni koncert

Petru na dar

20. 1. 2026.

HKC »Bunjevačko kolo«.

Subotica

19. 30 sati

Nastupaju:

ansambli:

»Hajo«

»Ruže«

»Biseri«

»Amanet«

»Balkanski štim«

solisti:

Marko Žigmanović

Bojan Temunović

Marko Grmić

Jakov i Martin Vukov

Ivan Vukov

Ulaz: dobrovoljni prilog